МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

МОРФОЛОГІЧНА РЕПЕРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТАФОРИ У ПОЛЬСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

Виконав: студент 2 курсу, гр. 8.0353-пмк
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»
освітньо-професійної програми «Переклад та міжкультурні комунікації»

_____ М.В. Попов
Керівник: _____ доц. І.Л. Мацегора
Рецензент _____ доц. К.В. Тарасенко

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*
Кафедра *слов'янської філології*
Рівень вищої освіти *магістр*
Спеціальність *035 "Філологія "*
Спеціалізація *035.033 "Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська "*
Освітньо-професійна програма *"Переклад та міжкультурні комунікації*"

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Павленко І.Я.
_____
"___" _____2024 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Попову Максиму Валерійовичу

1.Тема роботи: *Морфологічна репрезентація метафори у польськомовних перекладах економічної публіцистики*.
керівник роботи – *к. філол.н., доц. Мацегора І.Л.*
затверджені наказом ЗНУ від "26"лютого 2024 року № 340-с

2.Строк подання студентом роботи – 14.11.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: *українськомовна та польськомовна та українськомовна версії медіапорталів oboz.ua, роботи М.О. Антонюк, А. Гаврилюк, І.В. Корунець та інших науковців; монографії, наукові статті, присвячені розглянутій проблемі.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1) Теоретичні основи дослідження метафори у контрастивних лінгвістичних студіях та перекладознавстві
2) Морфологічна експлікація граматичних значень у передачі метафоричних значень у текстах економічної публіцистики

5. Перелік графічного матеріалу:
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
1	*Мацегора І.Л., доцент*	01.03.2024 р.	01.03.2024 р.
2	*Мацегора І.Л., доцент*	01.06. 2024 р.	01.06. 2024 р.
		01.09. 2024 р.	01.09. 2024 р.
Вступ / Висновки	*Мацегора І.Л., доцент*	01.11. 2024 р.	01.11. 2024 р.

7. Дата видачі завдання *01.03.2023 г.*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів написання кваліфікаційної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	*Збір та систематизація матеріалу*	*Березень-квітень 2024 р.*	*виконано*
2	*Аналіз науково-критичної літератури з вибраної тематики*	*Травень 2024 р.*	*виконано*
3	*Вступ*	*Червень 2024 р.*	*виконано*
4	*Розділ 1. Теоретичні основи дослідження метафори у контрастивних лінгвістичних студіях та перекладознавстві*	*Липень 2024 р.*	*виконано*
5	*Розділ 2. Морфологічна експлікація граматичних значень у передачі метафоричних значень у текстах економічної публіцистики*	*Серпень-вересень 2024 р.*	*виконано*
6	*Висновки*	*жовтень 2024 р.*	*виконано*
7	*Оформлення робот, нормоконтроль*	*Листопад 2024 р.*	*виконано*
8	*Захист роботи*	*Грудень 2024 р.*	*виконано*

Студент _____ _____ Попов М.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи_____ __Мацегора І.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено.
Нормоконтролер_____ Мацегора І.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

текст кваліфікаційної роботи магістра 64 сторінки 49 джерел.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ – метафоричні одиниці у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – способи морфологічної репрезентації метафоричних одиниць у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики.

МЕТА РОБОТИ − виявлення способів і особливостей морфологічної репрезентації передачі метафоричних одиниць у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики. Для досягнення мети поставлено такі **ЗАВДАННЯ:**

- Розкрити поняття метафора у сучасному мовознавстві;
- З’ясувати види метафор, що використовуються в польськомовних перекладах українських текстів економічної тематики;
- проаналізувати передачу метафоричних значень за семантичними властивостями;
- визначити способи перекладу метафоричних одиниць у текстах економічної публіцистики;
- дослідити способи експлікації граматичних значень метафоричних одиниць у текстах оригіналу та їх перекладі польською мовою;
- здійснити порівняльний аналіз експлікації граматичних значень на морфологічному рівні.

АКТУАЛЬНІСТЬ дослідження пов’язана у застосуванні компаративного підходу до вивчення способів перекладу метафоричних одиниць в економічній публіцистиці української та польською мовами .

НАУКОВА НОВИЗНА полягає в тому, що в ній вперше досліджено та проаналізовано особливості перекладу метафоричних одиниць польською мовою з точки зору специфіки морфологічного вираження.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ – метод суцільної вибірки, метод контекстуального аналізу, метод стилістичного аналізу, описовий метод, метод зіставного аналізу.

ОБЛАСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ: отримані результати можуть бути використанні в галузі викладання польської мови як інослов'янської, зіставних дослідженнях синтаксичних систем слов'янських мов.

ПУБЛІЦИСТИКА, МЕДІАПРОСТІР, МЕТАФОРА, МЕТАФОРИЧНА ОДИНИЦЯ, МЕТАФОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ, СПОСІБ ПЕРЕКЛАДУ, ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ, ЕКСПЛІКАЦІЯ, МОРФОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ, МОРФОЛОГІЧНИЙ КЛАС

ABSTRACT

text of a master's thesis 64 pages, 49 source.

OBJECT OF RESEARCH - metaphorical units in Polish translations of economic journalism texts

SUBJECT OF RESEARCH - methods of morphological representation of metaphorical units in Polish translations of economic journalism texts.

The aim of the study is to identify the ways and peculiarities of morphological representation of metaphorical units in Polish translations of economic journalism texts. To achieve this goal, the following **OBJECTIVES** have been set:

- To define the concept of metaphor in modern linguistics;
- To find out the types of metaphors used in Polish translations of Ukrainian texts on economic topics;
- to analyse the transmission of metaphorical meanings by semantic properties;
- to determine the ways of translating metaphorical units in economic journalism texts;
- to study the ways of explicating the grammatical meanings of metaphorical units in the original texts and their translation into Polish;
- to carry out a comparative analysis of the explication of grammatical meanings at the morphological level.

THE RELEVANCE OF THE STUDY lies in the application of a comparative approach to the study of ways of translating metaphorical units in economic journalism in Ukrainian and Polish.

THE SCIENTIFIC NOVELTY of the study lies in the fact that it is the first to investigate and analyse the peculiarities of translation of metaphorical units into Polish in terms of the specifics of morphological expression.

METHODS OF RESEARCH: continuous sampling method, contextual analysis method, stylistic analysis method, descriptive method, comparative analysis method.

APPLICABILITY: the results obtained can be used in the field of teaching Polish as a foreign language, comparative studies of the syntactic systems of Slavic languages.

JOURNALISM, MEDIA SPACE, METAPHOR, METAPHORICAL UNIT, METAPHORICAL MEANING, METHOD OF TRANSLATION, GRAMMATICAL MEANING, EXPLICATION, MORPHOLOGICAL CATEGORY, MORPHOLOGICAL CLASS

ЗМІСТ

ВСТУП…… 9

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ У КОНТРАСТИВНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ ……. 12

1.1.Визначення метафори. Функціонування метафори у різножанрових текстах …… 12

1.2. Природа метафоричного перенесення …… 15

1.3. Перекладацькі стратегії у передачі метафоричного значення ….. 24

РОЗДІЛ 2. МОРФОЛОГІЧНА ЕКСПЛІКАЦІЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ У ПЕРЕДАЧІ МЕТФОРИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ У ТЕКСТАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ……. 33

2.1. Частиномовна експлікація у передачі метафоричних одиниць……. 33

2.2. Репрезентація граматичних значень у передачі метафоричних одиниць. …….. 41

ВИСНОВКИ……. 58

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ……..…… 60

ВСТУП

Метафора протягом тривалого часу привертає увагу як вітчизняних так і закордонних лінгвістів і займає особливе місце в теорії семантичних, стилістичних, психолінгвістичних, синтаксичних і прагматичних досліджень. Кількість робіт, які присвячені вирішенню проблем функціонування метафори, неухильно продовжує зростати. Незважаючи на існуючі дослідження метафори й процесу метафоризації, незважаючи на нові спостереження, що з'являються, і відкриття в цій галузі, усе ще перед ученими постають нові питання й проблеми, які стосуються метафоричного переносу та його природи. Таким чином, сутність метафори залишається кінця не дослідженою. У когнітивних дослідженнях метафора розуміється як концептуальний феномен, спосіб концептуалізації абстрактної або незнайомої сфери крізь призму конкретної або інтуїтивно зрозумілої сфери (О.І .Глазунова, G. Brünner, G. Lakoff). Метафоричні твердження як вважають Дж. Лfкофф і М. Джонсон, здатні точно також правдиво віддзеркалювати, реальність, як і неметафоричні, буквальні вирази [10, с. 102].

Метафора як мовне явище, що відображає певні закономірності людської психіки, особливості світосприйняття, а також фіксує цілу низку культурних історичних фактів життя певного суспільства (народу), стає основним об'єктом лінгвокультурологічних досліджень у контрастивному мовознавстві. Складна природа метафори, як основи одиниці не лише мови, але й основного способу мислення, спонукає залучати до таких пошуків ще й низку суміжних (невід'ємних) напрямків її вивчення зокрема лінгвокогнітивного, антропоцентричного, а також компаративного.

Метафора з часів античності привертала увагу філософів, психологів, лінгвістів. І останнім часом відбувається підвищення інтересу до метафори − поняттю, яке існує вже понад двох тисяч років. Метафора є одним із засобів пізнання реальності, осягнення свідомості, реалізації мовного потенціалу шляхом трансформації сфер номінації від конкретної до абстрактної, від

матеріальної до духовної. Метафоризація є потужним засобом розвитку і збагачення семантики і функції слів у різних мовах світу

Метафора, як засіб поповнення словникового запасу мови, як засіб формування та розширення лексичного значення слів, а також як основний спосіб пізнавально-мисленнєвої діяльності людини, має здатність виступати моделлю (образом-схемою) репрезентації людських знань у свідомості та водночас надавати їм мовного вираження. Семантична система мови є найбільшим і найціннішим джерелом збереження відомостей людини про довкілля, національних особливостей світосприйняття. Саме метафора являє собою сукупність семантичних процесів її породження, розвитку і способів вираження. Вона може виступати засобом системної організації мовної семантики і однією типологічних ознак мови, що зумовлює актуальність дослідження метафори контексті ідей порівняльно-історичного та типологічного мовознавства.

Метафора знаходиться в центрі уваги багатьох лінгвістів, які приділяють увагу вивченню метафори як художнього засобу, а також дослідженню класифікацій, визначень, типологій, але, на нашу думку, при цьому ще не зверталася увага на особливості перекладу метафор у контексті функціонування текстів різних жанрів у медійному стилі . Комплекс питань, які потребують розв'язання, відповідає напрямам сучасних досліджень в галу зі перекладознавства та порівняльної лінгвістики та свідчить про актуальність теми магістерського дослідження.

Об’єкт дослідження − метафоричні одиниці у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики

Предмет дослідження – способи морфологічної репрезентації метафоричних одиниць у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики

Мета дослідження − виявлення способів і особливостей морфологічної репрезентації передачі метафоричних одиниць у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі дослідницькі завдання:

– Розкрити поняття метафора у сучасному мовознавстві

– З’ясувати види метафор, що використовуються в польськомовних перекладах українських текстів економічної тематики та

– проаналізувати передачу метафоричних значень за семантичними властивостями

– визначити способи перекладу метафоричних одиниць у текстах економічної публіцистики

– дослідити способи експлікації граматичних значень метафоричних одиниць у текстах оригіналу та їх перекладі польською мовою

– здійснити порівняльний аналіз експлікації граматичних значень на морфологічному рівні

Методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано методи суцільної вибірки, метод контекстуального аналізу, метод стилістичного аналізу, описовий метод, метод зіставного аналізу.

Матеріалом дослідження слугували 50 текстів українською мовою економічної тематики та їх переклади польською мовою із сайтів oboz.ua, опубліковані в період 2023-2024 рр..

Новизна роботи полягає в тому, що в ній вперше досліджено та проаналізовано особливості перекладу метафоричних одиниць польською мовою з точки зору специфіки морфологічного вираження.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ У КОНТРАСТИВНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Визначення метафори. Функціонування метафори у різножанрових текстах

Вивчення й визначення метафори сягає часів античності. Ще Аристотель зазначав, що метафора − це «спосіб переосмислення значення слова на підставі подібності». Можна сказати, що метафора є одним з найстарших понять у лінгвістиці. Однак на практиці з'ясовується, що тлумачень і визначень метафор існує безліч . Повертаючись до визначення Аристотеля, що воно надзвичайно широке й виходить за рамки того, що сьогодні звикли називати метафорою. В. Клюєв міркує про це у такий спосіб: "Сам термін "метафора" належить Аристотелю й пов'язаний з його розумінням мистецтва, як наслідування життю. Метафора Аристотеля, по суті, майже <не відрізняється від гіперболи − перебільшення, від синекдохи й від простого порівняння або уособлення й уподібнення. В усіх випадках є перенесення змісту з одного на інше" [8, с. 94].

Аналізуючи детально метафору в тлумачних словниках, легко помітити, що найчастіше її визначають видом тропа, в основу якого покладений принцип порівняння (або аналогії). Крім того, багато авторів відзначають схожість метафори, метонімії [5; 22; 29]. Тому, перш ніж давати визначення самій метафорі, необхідно з'ясувати значення терміну «троп». У тлумачних лінгвістичних словниках даються достатньо схожі визначення тропа. Наприклад: «Тропи − згідно із тривалою традицією, поняття поетики й стилістики, позначають такі звороти (образи), які засновані на вживанні слова (або сполучення слів) у переносному значенні й використовуються для посилення зображальності й виразності мови» [28, с. 458]. Таке тлумачення

тропів довгий час ставився належало до найпоширеніших і конкретизувалося зазначенням часткових тропів (метафора, метонімія, синекдоха − у першу чергу, а також епітет, гіпербола, літота, оксюморон, перифраза та ін.), які в сукупності й складали клас тропів. У словнику лінгвістичних термінів знаходимо: «троп − зворот мовлення, у якому слово або вираз вжите у переносному значенні з метою досягнення більшої художньої виразності. В основі тропа лежить зіставлення двох понять, які уявляються в нашій свідомості близькими в будь-якому відношенні. Найпоширеніші види тропів: алегорія, гіпербола, іронія, літота, метафора, метонімія, уособлення, перифраза, синекдоха, порівняння, епітет» [цит. за: 33, с. 185]. Таким чином, троп − це насамперед зіставлення двох понять, вживання поняття в переносному зміненому значенні.

Метафора визначається, як різновид тропа, сховане приховане образне порівняння, уподібнення одного предмета, явища іншому, а також взагалі образне порівняння у різноманітних видах мистецтв [25, с. 106]. Як зазначає О. Селиванова «термін "метафора" ніяк не можна назвати однозначним, його зміст значно варіюється в різних галузях науки, у лінгвістичних течіях» [27, с. 159]. Н. Чумакова розглядає метафору, як ментальну операцію, яка об'єднує дві понятійні сфери й створює можливість використовувати потенції структурування сфери-джерела за допомогою нової сфери [32]. Таким чином, окресливши визначення метафори, доходимо висновку, що метафора є тропом, при якому відбувається застосування слів і виразів у переносному значенні на основі подібності, аналогії, порівняння.

Різні класифікації функцій метафори розроблялися багатьма вченими такими як Касасанто, Дейнан, Джеффри О'грэйди, Лакофф [цит. за :35, с. 71]. Найбільш логічною, на наш погляд, вважається класифікація, запропонована П. Ньюмарком (P. Newmark) у його роботі «A textbook of translation» у якій метафори розділені за способом творення [цит. за: 26, с.25]:

1. Загальна (або звичайна) метафора (stock metaphor). Під звичайною метафорою розуміється така метафора, яка є ефективним способом опису

конкретного або абстрактного поняття, яка впливає на читача й на відміну від стертої метафори має активну естетичну функцію.

2. Адаптована метафора (adapted metaphor). До адаптованих метафор Ньюмарк відносить авторські метафоричні оказіоналізми й при перекладі таких конструкцій радить максимально "адаптувати" метафору іноземною мовою під носія мови перекладу.

3. Оригінальна метафора (original metaphor). Під оригінальними метафорами Ньюмарк розуміє індивідуально-авторські метафори, які використовуються автором індивідуально й не поширені в повсякденному уживанні. Учений вважає, що авторські метафори слід передавати якнайближче до оригіналу, оскільки: а) авторська метафора відбиває індивідуальний стиль і особистість автора й б) авторські метафори сприяють збагаченню словникового запасу мови перекладу.

4. Стерта метафора (dead metaphor). Під стертими метафорами розуміються метафори, фігуральний характер яких уже не відчувається. Стерті метафори часто зустрічаються при опису часу й простору, географічних об'єктів і при позначенні діяльності людей.

5.Метафора-кліше. До метафор-кліше Ньюмарк відносить метафори, які трохи втратили свою естетичну складову й усе частіше використовуються лише у конотативній функції для того, щоб ясніше, часто, з більшою долею емоцій, виразити свою думку.

6. Недавня метафора (recent metaphor). Під недавніми метафорами Ньюмарк розуміє метафоричні неологізми, багато з яких "анонімні" і широко поширені в мові оригіналу.

О.О. Хорошун розглядає метафору як потужний інструмент, який дозволяє маніпулювати суспільною свідомістю. На думку вченого, в останні роки інтерес суспільства до політичного та економічного дискурсу тільки зростає, і у зв'язку із цим політична метафоричность. Метафора може вживатися як рядовими кореспондентами, так і лідерами держав [31, с.223]. Дослідник класифікує метафори за семантичними ознаками, виділяючи:

1.антропоморфну метафору (людськими якостями наділяються предмети неживої природи);

2. природоморфну метафору (предмети і явища живої природи орівнюються із предметами і явищами з життя людей);

3.соціоморфну метафору (предмети і явища порівнюються з поняттями із соціальною сферою суспільства ;

4.артефакнту метафору (політична сфера будується на основі порівняння із предметами- артефактами).

Н.В. Кабанцева теж вважає, що «у різноманітних типах дискурсу метафора виконує різні функції». Говорячи про політичну метафору, вона відзначає «інтерактивну функцію згладжування найнебезпечніших політичних висловлень, що зачіпають спірні політичні проблеми, мінімізуючи відповідальність мовця за можливу буквальну інтерпретацію його слів адресатом». На її думку, метафора "створює у партнерів по комунікації спільну платформу, спираючись на яку, суб'єкт мовлення може більш успішно вносити у свідомість адресата не загальноприйняті думки". При цьому підкреслюється, що естетична й активізаційна функції виникають у текстах «у якості побічного ефекту» [12, с. 92]. При використанні метафори два поняття про різні речі взаємодіють між собою усередині одного слова або виразу, значення якого і є результатом цієї взаємодії .

Сучасна теорія метафори, представлена в американській лінгвістиці, ґрунтується на когнітивному підході до вивчення метафори. Метафора позиціонується як факт мислення, який концептуалізує нашу картину світу, а не чисто лінгвістичне явище. Як відомо, традиційна модель метафори являє собою складну структуру, у якій перший простір несе метафоричний опис, тобто джерело", а другий− відбивається метафорою [47, с. 202]. Ця модель мала широке розповсюдження й була основою для різних теорій, розвитком яких займалися як А.А. Ричардс, М. Блэк, А. Кестлер, Дж. Лакофф і М. Джонсон.

На сьогодні прийнято виділяти такі функції метафори:

1.Когнітивна функція. Ця функція позначається, як спосіб пізнання світу і його категоризації, тому що за допомогою аналогій людина намагається осягти знайомі елементи для повного розуміння, обробляючи й переробляючи нову для себе інформацію. Використання системи взаємозалежних метафор дозволяє створити модель реальності за допомогою системи концептів, що належить, до зовсім іншої понятійної галузі.

2.Комунікативна функція. Метафора дозволяє передавати нову інформацію в короткій і доступній формі.

3.Номінативна функція. Метафора поповнює мовний запас і фіксує знання про навколишній світ.

4.Прагматична функція. Метафора − це інструмент впливу на адресата, формування в його свідомості адресата картини світу, спонукання його до яких-небудь дій. Використання метафори підсилює дієвість спонукання громадян до певної діяльності.

5.Образотворча функція. Метафора додає повідомленню образності, яскравості, глибини наочності, естетичної значимості [45, с. 82].

1.2. Природа метафоричного перенесення

Філософські погляди та логічний аналіз є основним фундаментом формування наукових теорій, крім того, філософський підхід має вагоме значення в осмисленні сутності метафор. Адже логічна думка необхідна для вирішення таких питань, як відмінність метафор від звичайних простих речень, етапи зміни сутності слова, чинники, які сприяють виникненню метафор, рамках сучасних підходів не лише філософія, лінгвістика та психологія, але деякі інші дисципліни, кожна за своїм напрямом, порушують питання про т що розуміє сучасна наука стосовно метафор. Тому як зазначає Л.Ю Кравець «Будь-яке точне наукове дослідження не може бути досить повноцінним без філософського аналізу» [19, с. 48].

Звісно, фундаментальна основа теорії метафори закладалася

представниками філософської думки, а тому і стала базою для побудови низки відповідних мовознавчих концепцій. Тож в рамках філософії була створена загальна методологія, провідні напрямки аналізу метафори, які знайшли детальне й конкретне відображення в аспектах лінгвістики. Звернення філософських розробок у галузі теорії метафори являє собою особливу цінність та актуальність, адже сприяє відстеженню джерел формування наукових підходів до вивчення цього феномену [17, с. 215]. Також за допомого безпосереднього спрямування філософських праць на проблеми людської мислення, пізнання, свідомості дає змогу, для виявлення тих філософські положень, які органічно вплітаються в теорію концептуальної метафори, п розробляється в контексті сучасної теорії мови.

Метафора, як мовленнєве явище, безсумнівно, викликає великі теоретичний та практичний інтерес. Вивчення природи метафоричної перенесення, аналіз багатогранних мовних зрушень, які вона виклика допомагає проникнути у складну систему лексики, побачити безмежні можливості утворення нових лексичних одиниць, виявити динаміку смислових відносин усередині лексичної системи цього синхронного розрізу. Таким чином, метафора є одним із засобів вторинної номінації, фундаментальна сутність якої полягає в уживанні слова, що позначає певні предмет (явище, дію, ознаку) для номінації іншого предмета на основі подібності, яка випливає з їхнього порівняння, зіставлення за асоціацією [20, с. 59].

Зазначимо, що сучасне бачення стосовно вивчення специфіки метафор ґрунтується на визнанні її багатоаспектності та складності [16; 21]. Тому доцільно буде розглянути особливості природи метафоричного перенесення у межах різних наукових площин. Звичайно, принципи такого розгляду будуть дещо відрізнятися: у поетиці метафора цікава насамперед як засіб створені художнього образу, як вираз індивідуально-авторського світобачення, стилю письменника, та чим яскравішою, несподіваною, «свіжішою» буде метафор тим вища буде її мистецька цінність. Даний аспект використання метафор

розглядається у літературознавчих роботах, присвячених використанню різних метафоричних образів у творчості того чи іншого письменника.

Зокрема, Б. Н. Томашевський у 20-ті роки XX століття, роз'яснюючи сутність метафори, наголошував на її використанні насамперед у художніх текстах: «Метафора являє собою ніби то скорочене порівняння, водночас все ж таки є велика різниця між метафорою та порівнянням. У порівнянні називають і сам предмет, і основу порівняння, у метафорі ж − нічого цього немає. У такому разі потрібно, щоб читач сам здогадався, про що йдеться і чим звичне слово заміщене іншим у незвичайному значенні. Таким чином, метафори вимагає більшої роботи думки та уяви» [цит. за: 16, с.15]. Дану властивість метафор прийнято називати естетико-креативною. Н.С. Карпова зазначає такі специфічні риси художньої метафори:

- злиття у ній образу та сенсу;
- контраст із тривіальною систематикою об'єктів;
- актуалізація «випадкових зв'язків»;
- відсутність буквального переказу;
- синтетика, розмитість сенсу;
- допуск різних тлумачень;
- звернення здебільшого до уяви, а не до знань;
- вибір найкоротшого шляху до викладу сутності об'єкта [14, с. 192].

Відповідно до поглядів А.С. Овсієнко метафоричність являє собою характерну властивість первісного мислення − коли люди ще і відокремлювали себе від природи, а навпаки переносили на неї властивості та переживання. Так людина починала несвідомо оперувати багатьма метафорам в мові, зокрема дослідниця підкріплює це прикладом «*сонце сідає*». Адже саме такі вирази вже достатньо закріпились у нашій мові і ми навіть не звертаємо детальної уваги під час їх вживання, а лише замисливши, розумієм особливості такої метафоричності [25, 106].

Е. Касісером була досліджена проблема первинності міфологічної та метафоричної природи мови, а тому відповідно до його поглядів, мовне

міфологічне мислення − переплетені. Науковець вказує на те, що міф та мова як безпосередні виразники мислення, беруть свій початок у метафоричною мисленні. До того ж спираючись на ідеї Гердера стосовно походження мов Касісер відзначав, що основу будь-якого міфу становить «базова метафора Саме ним була й розроблена теорія базової метафори: «Було б цілком неможливим засвоєння, пізнання й розуміння зовнішнього світу, осягнення його реалій, без даної базової метафори. Такої універсальної міфології, такої вдмухування особистого духу в хаос предметів і створення його відповідно ; нашого образу та подоби» [46, с. 309] .

Традиційно метафора розглядається як один із видів риторичних фігу рабо тропів, які описувалися ще в рамках античної риторики. Саме вони використовуються і понині для «прикраси» мови, надання їй більшої виразності, що однаково необхідно як в художньому тексті, так і в публічному виступі.

Загалом, метафора якнайкраще підходить, для виявлення нових рис відомого, шляхом уподібнення одного явища до іншого, виявлення певної подібності, що сприятиме взаємному розкриттю сутності явищ. Наприклад, пояснюючи природу та значення складних абстрактних категорій за допомого порівняння їх із цілком конкретними, більш простими та зрозумілими явищам педагог швидше досягне поставленої задачі, коли використає закладений саме метафоричному перенесенні дидактичний потенціал. «Суть метафори полягає розумінні та переживанні сутності одного виду об’єкту в термінах сутності іншого» [46, с. 205], це і пояснює високу дидактичну цінність метафори, оскільки таким чином можна завжди знайти якийсь загальний критерій, що дозволь зрівняти вже відому та нову інформацію, яку і належить роз’яснити.

З появою основних праць таких вчених, як Р. Гаскелл, Дж. Лакофф, Е. Маккормак, когнітивна теорія метафори була визнана однією з найбільш захоплюючих теорій лінгвістики, яка інтерпретує не тільки різні аспектах мовного значення, але й загальний характер людського пізнання. Було проведено багато емпіричних досліджень, щоб довести, що метафора є і лише

стилістичним засобом мови, а й потужним когнітивним інструментом, який впливає на мислення, сприйняття та міркування. Кожна людина живе мислить метафорами, а наявність мовних метафор зумовлена метафоричним мисленням людини. Е. Маккормак виявив, що метафора є когнітивним процесом, який виражає та формулює нові поняття, і культурним процесої завдяки якому змінюється сама мова [цит. за: 21, с. 152].

Доцільно зазначити, що основною для нового осмислення метафори мові стала робота Дж. Лакоффа та М. Джонсона, де були задані не тільки теоретичні та філософські аспекти нового розгляду метафори, але представлена методика виявлення метафоричних моделей, описані механізми метафоризації та типологія метафор [21, с. 186]. На думку авторів, головну рої у розумових процесах людини відіграють аналогії перенесення знань з одні змістовної області в іншу. Таким чином, у заявленій концепції метафори осмислюється не як поверховий риторичний механізм прикраси мови, навпаки, як фундаментальний когнітивний механізм, який організовує наші думки, оформляє судження та структурує мову [21, с. 186]. Автори наочно демонструють, що метафора складає зміст нашої звичайної, риторично і прикрашеної мови, і що до цього феномену неможливо ставитися як ; звичайного тропу.

Так був представлений принципово новий погляд на даний феномен як і загально когнітивний принцип організації мислення. Таким чином, мові метафора виступила віддзеркаленням метафори когнітивної, і, аналізуючи її, iv отримуємо можливість досліджувати когнітивну модель інтерпретації того іншого фрагмента носіями мови [21, с. 187].

Крім цього, лінгвісти М. Джонсон, Є. Світсер, Р. Гібс досліджували ідею про те, що люди навіть говорять метафорично, тому вони думають, відчувають і діють метафорично. Взагалі когнітивна лінгвісти! розглядає мову як когнітивну здібність людини, з точки зору системи знакі яка являється певним засобом формування та вираження думки, організації та зберігання знання в рамках людської свідомості [цит. за: 1, с. 20]. Відповідно до цього

питання метафори серед когнітивної лінгвістики набуло особливого значення, оскільки тут можна простежити її безпосередній зв'язок зі свідомістю та мисленням.

Антропоцентричний принцип когнітивного напряму лінгвістики характеризується особливою важливістю в аспекті вчення про метафор Оскільки існують погляди, що антропоцентричність є найбільш характерним параметром метафори. Її вираження відбувається у тому, що вид тієї чи іншої основи для метафори пов'язаний зі здатністю індивіда вимірювати все нове за подібністю та образом відносно себе. Саме когнітивісти стверджують, що метафора — це не просто фігура мови, а особливе ментальне та нейронне відображення, яке значною мірою впливає на те, що люди думають, міркують і уявляють у повсякденному житті.

Вербальні метафори не існують як прості декоративні комунікативні засоби, обговорення тем, які за своєю природою важко описати буквально. Натомість вербальні метафори, у тому числі загальноприйняті вирази, засновані і метафорі, відображають концептуальні аспекти, що лежать в основі здебільшого абстрактних галузей знання (наприклад, час, причинність, просторова орієнтація, ідеї, емоції, концепції розуміння), термінах, ви знайомих та конкретно визначених знаннях (наприклад, втілений раніше досвід).

Тож відповідно до позицій когнітивної лінгвістики «метафора — це певне знання, яка розуміється (виражається) у вигляді іншої понятійної галузі знання. Концептуальною областю знання виступає будь-яка організація людського досвіду» [9, с. 46]. Іншими словами, метафора спирається на побудову відповідностей між елементами однієї області досвіду та елементами іншої, також виражає відображення цих елементів іншої системи. Вагома роль метафори у мовному та ментальному просторах не піддається сумніву у ній «почали бачити ключ до розуміння основ мислення», процеси створені національно-специфічного бачення світу, а також його загальнолюдської образу. Таким чином, метафора посилює зв'язок з логікою, з одного боку,

міфологією, з іншого» [27, с.158].

Загалом існує безліч свідчень, що підтверджують основні твердження когнітивної лінгвістики про метафору. Відтак є приклади історичної лінгвістики, що показують — метафоричне мислення відіграє роль історичної еволюції значень слів і виразів. Світсер стверджував, що велика кількість багатозначних слів в індоєвропейських мовах набули своїх нефізичних значень з часом, шляхом метафоричного розширення раніше набутих конкретних фізичних значень [цит. за: 14, с. 100]. Отже, метафоричі зіставлення ідей візуального бачення речей з інтелектуальним їх розуміння визначає шлях семантичних змін.

Тож метафорична мова виконує подвійну функцію, нагадуючи нам різносторонні патерни досвіду і звертаючи нашу увагу на нові концептуальні: естетичні можливості.

У залежності від параметрів певної класифікації, існує значна кількість видів метафор. Приміром у рамках мовознавства метафори класифікують відповідно до:

- поширеності в мові;
- тематичної незалежності вихідного домену;
- структури ;
- цільового домену;
- загальності вихідного та цільового доменів;
- ступеню змістової віддаленості вихідного та цільового доменів;
- ступеню цілісності внутрішньої форми (за часом вжитку в мові);
- функціональної ознаки;
- способу ускладнення вторинного значення слова;
- присутності у метафорі відмінку;
- кількості одиниць-носіїв метафоричного образу;
- подібності предметів, явищ чи властивостей, на основі як формується метафори [16, с. 15]

Також відповідно до традиційної класифікації, запропонованої

А. С. Овсієнко, метафори поділяються на:

1) номінативні (полягають в заміні одного описового значення іншим служать джерелом омонімії);

2) образні (слугують розвитку образних значень та синонімічних мовних засобів);

3) когнітивні (виникають в результаті зсуву сполучення слів (перенесення значення), створюючи полісемію;

4) генералізуючі (являються кінцевим результатом когнітивної метафор стирають межі між логічними порядками в лексичному значенні слова стимулюють виникнення логічної полісемії) [25, с. 106].

Якщо розглянути докладніше образні метафори, то в широкому значенні термін «образ» означає певне відображення у свідомості об'єктів зовнішньої світу [7, с. 30]. Наприклад, у художньому творі образи є втіленням мислені автора, його неповторного бачення та яскравого образу картини світ Створення яскравого образу засноване на використанні подібності між двома далекими предметами, практично на своєрідному контрасті. Для того ще порівняння предметів або явищ було несподіваним, вони повинні бути досі несхожі один на одного, а іноді подібність може бути зовсім незначної непомітною, що в свою чергу дає основу для роздумів [7, с.31].

Вчені Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють два типи метафор, які розглядаються стосовно часу і простору: онтологічні, тобто метафори, п дозволяють побачити події, дії, емоції, ідеї і т. д. як певну субстанцію (розум так і орієнтовні, або орієнтаційні, тобто метафори, що не визначають одне поняття через інше, а організовують всю систему понять відносно один ; одного (*щасливий — це вгору, смуток — вниз; свідоме — вгору, несвідоме — вни*з [47, с. 202]. Орієнтовні метафори пов'язані з просторовою орієнтацією, з опозиціям типу «верх-низ», «всередині-зовні», «центр-периферія», тобто метафор орієнтації надають поняттю просторової прив'язки. Філій Уелрайт виділяє ді типи метафор залежно від смислового руху (поширення чи зв'язку):

епіфора − діафора. Для епіфор основною є експресивна функція (звернення до уяви), ді діафор - сугестивна (звернення до інтуїції) [цит. за: 21, с. 49].

Отже, підсумовуючи зазначене, можемо відзначити, що метафори вже не одне десятиліття стають об'єктом детального вивчення вітчизняних зарубіжних науковців різних спрямувань. Відповідно в межі перекладознавства особливу роль відіграють питання специфіки її достовірної перекладу, втілення методів об'єктивної передачі іншою мовою. Адже традиційно вважається, що переклад метафори є однією із серйозних проблем, якими стикається перекладач: в процесі його передачі іншою мовою, правило, доводиться мати справу з відмінностями та особливостями мов і культур, оскільки у мові перекладу рідко зустрічаються адекватні відповідно метафор. Тому щоб більш детально розкрити специфіку такої проблем вважаємо за доцільне перейти до висвітлення ролі метафори у створенні національно-культурної специфіки мови.

1.3. Перекладацькі стратегії у передачі метафоричного значення

Вибір способу перекладу метафори залежить від різних факторів насамперед від функції метафори в тексті, від стилістичних міркувань, особливостей стилю тексту, а також від мети перекладу. В. Вальтер підкреслює, що центральне місце в тексті може займати метафора, з якою потім пов'язуються інші метафори та інші лексичні одиниці того самого образу. Таким чином, створюється особливий зв'язок з метафорою, яка проходить через увесь текст, і якщо на неї не звернути увагу, вона може розірвати всю послідовну логіку під час перекладу [46, с. 203]. Зважаючи на те, що переклад метафори завжди виступав джерелом дискусій, тому що саме воно ставали проблемою перекладу, оскільки перенесення з однієї мови та культур на іншу здатне перешкоджати відтворенню мовних та культурних особливостей. Щоб якось полегшити дане питання, були запропоновані різі теорії та підходи стосовно перекладу метафор, адже кожен науковець

розглядав цю проблему з різних точок зору.

Варто відзначити, що не існує ні єдиного правильного розподілу метафор за їх класифікацією, ні єдиного правильного набору способів їх переклад у. Тому С.Г. Шурма виділяє чотири способи передачі метафор: еквіваленті відповідність, варіативні відповідності, трансформацію, кальку, синонімічні замінники [33,с.186]. О.О. Селіванова характеризує випадки метафоричних трансформацій, серед яких виділяє чотири типи:

- деметафоризація − заміна метафоричного значення слова в перекладі і неметафоричний відповідник;
- метафоризація — заміна прямого значення метафоричним синонімом;
- трансметафоризація − заміна вихідного домену концептуальних метафоричних відповідників;
- заміна компонентів вихідного домену за умови його збереження в перекладі, [27,с.159].

На сьогодні найвичерпнішими практичними порадами щодо перекладу метафорики вважаємо класифікації прийомів перекладу метафор, запропоновані П. Ньюмарком. Класифікація способів перекладу метафорики П. Ньюмарка вирізняє:

1) збереження образу у мові перекладу;

2) заміну образу мови джерела стандартним образом мови перекладу, який не суперечить культурі мови перекладу;

3) відтворення метафори за допомогою образного порівняння зі збереженням образу (але з можливою зміною експресії);

4) переклад метафори (або образного порівняння) за допомого образного порівняння (або, інколи, метафори) з тлумаченням значення (це сприяє розумінню, але може призвести до втрати експресивності висловлювання);

5) відтворення семантики метафори описово (може застосовуватися, якщо метафора нечітка і її збереження є недоречним, хоча певні аспекти настанови висловлювання можуть втратитися);

6) пропущення метафори, якщо вона є надлишковою (необов'язковою);

7) збереження метафори з конкретизацією значення з метою підсилити образ [8, с.87-91].

З.П. Грабовська рекомендує такі способи перекладу метафори:

- повний переклад (співпадають як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації, вжиті у певній метафорі);
- додавання/опущення використовується в тих випадках, коли ступінь припущення подібності в МО та МП - відмінний і вимагає або експлікації змісту, що передбачається у вихідному тексті, або, навпаки імплікації того, що виражено словами в вихідному тексті;
- заміна використовується у випадках лексичної чи асоціативної неузгодженості між елементами метафори в мові оригіналу та мови перекладу;
- структурне перетворення використовується при розбіжностях у традиціях граматичного оформлення метафори серед двох мов;
- традиційний відповідник використовується для метафор фольклорного, біблійного та античного походження, коли мова оригіналу та мова перекладу виробили різні способи вираження метафоричної подібності;
- паралельне іменування метафоричної основи використовується при перекладі текстів, заснованих на загальній метафорі, коли відповідно до міжмовних умов потрібна заміна або структурна перебудова вихідної метафори, а також через характер інформації, що передається, має буї збережено вихідний оригінальний образ [8, с. 76]. Я. Рецкер запропонував такі способи передачі метафор:
  - використання еквівалентних відповідностей. Такий спосіб перекладу використовується за наявності у мові перекладу стійких відповідностей до оригінальної метафори. Наприклад, безліч стертих англійських метафор мають українські еквіваленти, які зафіксовані у лексикографії.
  - вживання варіативних відповідностей у певних випадках за наявності

способів передачі метафоричного виразу, які зафіксовані у словнику.

- спосіб трансформацій, що передбачає повну заміну основи метафор оригіналу.
- передача метафор за допомогою калькування, яка полягає у відновленні повного аналога оригінальної метафори у перекладі [цит. за: 8, с. 102] .

Якщо взяти до уваги типології перекладу на рівні словникових відповідників, то методи збереження метафори потребують певного уточнення, зокрема, за яких обставин вона вживається матеріальне транскодування (транслітерація, транскрибування), семантичне або покомпоненте калькування, генералізація, семантична модуляція, конкретизація, антонімічні переклад лексичної одиниці, за умови якого забезпечується наближені еквіваленту або аналогу фразеологізму [26].

Зазначені класифікації прийомів перекладу метафорики, з рекомендаціями про збереження, додавання чи пропущення метафори, зорієнтовані на текстовий рівень, де перекладач має враховувати «картину подій, свідком і учасником яких був автор» та, у разі необхідності, «домальовувати за автора пояснювальні штрихи, вводити в текст підказки читачеві”» [10, с.43]. Що ж до типології перекладу на рівні словникових відповідників, то способи збереження метафори потребують уточнення: зокрема, за яких обставин застосовується матеріальне транскодування (транслітерація, транскрибування), семантичне чи покомпонентне калькування, генералізація, конкретизація, семантична модуляція, антонімічний переклад лексичної одиниці, за якої умови надається наближений еквівалент чи аналог фразеологізму.

При перекладі також необхідно враховувати той факт, що в результаті буквального перекладу метафори може з’явитися образ, який є абсолютно чужим мові перекладу. У таких випадках слід використовувати неметафоричі пояснення. Приміром теорія перекладу давно сформулювала «закон збережені метафори», який передбачає збереження метафоричного образу при перекладі по мірі можливості. Порушення цього закону може призвести до зміни смислу.

Таким чином «закон збереження метафори» є певною тенденцією, рекомендацією для перекладачів, а не суворою догмою.

У практичних порадах науковцями особливо наголошується на тому, що при перекладі метафори надзвичайно важливим є збереження ефекту емоційного впливу на реципієнта. Тому основні правила перекладу метафор якими повинен користуватися кожен перекладач полягають у:

- прямому/дослівному перекладі: перенесенні мовного образу мови оригіналу в еквівалентний мовний образ мови перекладу зі збереженням змісту
- заміні/субституції мовного образу оригіналу рівнозначно метафорі з порівнюваним змістом або порівнюваними асоціаціями;
- описовому перекладі/перефразуванні: передачі використаного у мові оригіналу образу за допомогою неметафоричного виразу мово перекладу (деметафоризація) [15, с. 43].

Відзначимо, що оскільки метафора формується соціокультурними переконаннями та настановами конкретної культури, переклад цього лінгвістичного феномену має ґрунтуватися на «когнітивній еквівалентності», де метафори слід розглядати як когнітивні конструкції, які являють приклади того, як люди осмислюють свій досвід та відносини [22, с. 68]. Зважаючи на те, що метафори належать до різних культурних галузей, це означає, що перекладач повинен виконувати роботу з точки концептуального відображення від імені читача іноземної мови. Він повинен шукати аналогічну когнітивну еквівалентність мови оригіналу у культурі мові перекладу. Чим більше аналізуються культури двох мов через концептуалізацію досвіду подібним чином, тим легше буде відтворити адекватний переклад Адже складність передачі метафор полягає не в припущенні, що мови і можуть забезпечити еквівалентні вирази для своїх метафор, а в тому факті, що них відсутні відповідні метафори, що належать до тієї ж концептуальної області [22, с. 48].

Можна зробити висновок, що перекладачі, чиє завдання полягає в том

щоб створити текст вихідної мови, максимально схожий на текст мови оригіналу, має враховувати когнітивні та культурні проблеми при цьому процесі.

Важливою умовою ефективного перекладу метафори є усвідомлення її лексико-семантичного й експресивно-оцінного наповнення, зокрема, якщо вербалізація концептуальної метафори є контекстуально вдалою, метафорична номінація схильна закріпитися в мові оригіналу й адаптуватися в мові перекладу, становлячи етноспецифічні чи універсальні назви певних соціальних реалій. Актуальність розуміння важливості обох планів метафорики – концептуального і мовного – пов'язана з такими двома чинниками: по-перше, значення, знання та уявлення організовані у своєрідну концептуальну систему, їх сукупність утворює так звану концептуальну картину світу, субстратами якої постають концепти, образи, уявлення, відомі схеми дій, поведінки тощо, деякі ідеальні сутності не завжди пов'язані безпосередньо з вербальним кодом [1, с.21]; по-друге, мовна картина світу – це «інформація, розсіяна по усьому концептуальному каркасу і пов'язана з формуванням самих понять за допомогою маніпулювання у цьому процесі мовними значеннями та їх асоціативними полями, що збагачує мовними формами і змістом концептуальну систему, якою користуються як знанням про світ носіїв певної мови» [2, с.17]. Тобто, метафори не з'являються безцільно, і їхнє лексичне вираження також небезпідставне.

Проблематика перекладу й дослідження способів перекладу метафорики виникає, коли увага приділяється окремо когнітивним чи мовним особливостям метафор, незважаючи на їх сукупну важливість. Метою статті є висвітлити недоліки суто концептуального міжмовного порівняння метафор, яке характерне для прибічників когнітивної теорії функціонування метафорики [4; 5], та підкреслити доцільність врахування при перекладі обох – концептуального й мовного – рівнів метафори.

Відтворення смислу, а не значення, є необхідною умовою перекладу метафор. Свідченням розуміння метафорики перекладачем може слугувати очевидна осмисленість асоціативного змісту лексичної або фразеологічної одиниці, коли перекладач ідентифікує в мові оригіналу і адекватно відтворює засобами цільової мови метафоричне висловлювання, уникаючи помилкових зв'язків значення та хибних асоціацій, що можуть виникати при суб'єктивному тлумаченні концептуальної картини, яка опосередковує характеристики мови та мовлення. В ідеалі, за теорією динамічної еквівалентності Ю. Найди, текст перекладу має викликати у його реципієнтів емоційну реакцію, максимально подібну до емоційної реакції тих, хто сприймає текст оригіналу [цит. за: 20, с.19]. Зіставлення результатів вторинної номінації дозволяє усвідомити специфіку установки кожної з мов щодо позначення, виявити закономірності трансформаційних номінативних процесів, їхні ресурси, програмувати номінативну перспективу тієї чи іншої мови. Так, Л. Колесникова вважає, що «міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія» може бути чи не найпершим «ворогом» еквівалентного перекладу" [16, с.14], а на думку П. Ньюмарка, при перекладі «метафоричний образ можна змінювати за двох умов: по-перше, якщо метафора є традиційною у мові оригіналу, а у мові перекладу існує інший традиційний еквівалент; по-друге, якщо метафора, вжита в інформативному тексті, є досить дивною і її збереження у мові перекладу було б недоречним"» [45, с.71].

Інакше створюється ситуація, коли дослідники не актуалізують способів перекладу, а лише спостерігають, чи збережена метафора у наявному перекладі. Виникає й питання, хіба можна вважати формальне збереження метафори тотожним збереженню метафори оригіналу; вважаємо, що номінативна метафоричність, яка є очевидною для англомовного читача, втрачається (хоча й формально збережена) для сприймаючих переклад українською мовою, здійснений шляхом транскодування. Класифікаційна пастка також помітна, якщо дослідник визнає доречним термін «повний

переклад» (на противагу іншим різновидам) і стверджує, наприклад, що функціонально-стилістична адекватність перекладу забезпечується повними відповідниками, частковими відповідниками, вилученням одиниці оригіналу, а також способами, які ніби є творцями адекватності без відповідників – такими виокремлено уточнювальний переклад і компенсацію (пояснювальний переклад, переклад аналогом, переклад гіперонімом, перифрастичний) [11, с.16].

У процесі творення та сприйняття перекладу метафоричних висловлювань, зокрема у засобах масової інформації, перекладач та реципієнт перекладу повинні мати ряд спеціалізованих мовленнєвих компетенцій, якими дослідники моделювання мовної діяльності в інтелектуальних системах називають [12, с.92], а стосовно перекладу метафор обґрунтовуємо такі:

- прагматична (здатність перекладача відтворювати адекватну модель світу в цілому й метафорично зображеної ситуації зокрема, сприяти відповідності настанови оригіналу «концептуальному світогляду реципієнтів перекладу, а реципієнт повинен усвідомлювати прагматику метафоричного вираження концептуальної картини, опосередкованої іншим мовно-культурним середовищем);
- соціальна (знання та навички, пов’язані з соціальними нормами спілкування (представлення перекладачем та сприйняття реципієнтом соціальних метафор, володіння правилами соціальної взаємодії на міжкультурному й міжмовному рівнях));
- психолінгвальна (природжені та набуті здібності осмислювати метафорику, які визначають індивідуальність психологічних складових міжособистісного та міжкультурного міжмовного спілкування);
- поведінкова (здатність формувати, в залежності від ситуації та мети, план представлення чи рецепції інформації в певному, часто новому, образному коді цільової мови та реалізовувати його, адаптуючись до реакцій та змін середовища реципієнтів у цілому);

- комунікативна (володіння загальними законами міжмовної суспільної взаємодії);
- наративно-риторична (сукупність здібностей та навичок, які визначають вдалу організацію та адекватне сприйняття змістовної структури повідомлення);
- граматична (володіння законами формування чи аналізу тексту, який відповідає – у рамках поточного комунікативного завдання – нормам мов оригіналу й перекладу).

Дослідження шляхів і способів перекладу метафорики передбачає визначення, наскільки варіанти перекладу є комунікативно-функціонально доречними, за яких умов оказіональний переклад метафори може закріпитися як усталений, наскільки актуалізуються в мові перекладу етноспецифічні й універсальні метафори та яким чином переклад сприяє запозиченню метафор.

РОЗДІЛ 2
МОРФОЛОГІЧНА ЕКСПЛІКАЦІЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ У ПЕРЕДАЧІ МЕТАФОРИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ У ТЕКСТАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

2.1 Частиномовна експлікація у передачі метафоричних одиниць

Публіцистичний стиль, через його поліфункціональність і, відповідно, різноманітність характеристик, посідає особливе місце в системі стилів літературної мови. Публіцистичні тексти можуть бути різної тематики, оскільки вони ефективно працюють і затребувані у найрізноманітніших сферах людської діяльності − це й політика, і охорона здоров'я, і економіка., будівництво та ін. Важливість подібних тем, висвітлюваних засобами масової інформації, вимагає ґрунтовних міркувань і відповідних засобів логічного викладу думки. А особливістю економічної проблематики є, з одного боку, скрупульозність дослідження проблеми, вивіреність усіх використовуваних фактів і, з іншого боку, соціальна загостреність. Композиційно таким текстам властиві експозиція (постановка проблеми), що передбачає зіставлення, принаймні, двох протилежних точок зору на описувану подію. У таких текстах також наводиться аргументація, що доводить істинність «тези», що й спростовує його − «антитеза» частина, що завершує, звичайно містить узагальнену оцінку й підбиття підсумків. Таким чином, економічній публіцистиці в значній мірі властиві риси наукового стилю. Однак, на відміну від останнього, головною функцією публіцистичного стилю є не стільки інформування, скільки вплив на читача або слухача з метою переконати його в правильності висунутих положень і/або викликати у нього бажану реакцію не стільки логічно обґрунтованою аргументацією, скільки силою, емоційною

напруженістю, демонстрацією тих сторін явища, які найбільше ефективно слугують досягненню поставленої мети.

Отже, характерною рисою економічної публіцистики є комбінація рис як наукового, так і публіцистичного стилів. Однак нижче мова йтиме саме про ті якості текстів даної групи, які дозволяють віднести їх до публіцистичного стилю − а саме, про їхню образність і оцінність . Універсальним засобом, що забезпечують ці обидві якості є метафора.

Традиційно метафора розглядалася головним чином у термінах стилістики й риторики як засіб досягнення образності й емоційного впливу на аудиторію. Однак із часу опублікування Дж. Лакофом і М. Джонсоном їх дослідження [21], за яким з'явилося низка значущих робіт з когнітивістики, що розглядають метафору як когнітивне явище, механізм якої широко задіяний у процесах концептуалізації, формуванні семантики похідного слова, термінотворенні й породженні дискурсу. У цей час актуальним є вивчення науково-популярного компонента ЗМІ, мета якого полягає у тому, щоб донести наукове знання до аудиторії, що різниться за віком і рівнем освіти. При цьому інформація повинна бути передана найбільше компактно й доступно, і у той же час у свідомості реципієнтів має бути сформоване певне ставлення до фактів., що описуються. Ці обидві цілі успішно досягаються за допомогою використання метафор. Метафора являє собою засіб вторинної номінації, що виникає на основі зовнішньої подібності оригіналу й об'єкта номінації. Заміщення відбувається на основі переносного значення слова, що позначає об'єкт- джерело стертого значення [19, с. 20]. Структурно метафори підрозділяються на прості (представлені однією лексичною одиницею), і розгорнуті, або поширювані, які можуть бути представлені словосполученням, фразою, реченням або цілим текстом.

Поряд зі стертими метафорами в економічній публіцистиці доволі поширеними є метафорами-кліше. Це такі метафори, які трохи втратили свою естетичну складову, і все частіше використовуються лише у конотативній функції, для того, щоб ясніше, яскравіше, емоційніше передати думку.

Говорячи про концептуальну метафору, варто зазначити, що вона відіграє дуже важливу роль в економічному дискурсі, що відзначається багатьма дослідниками. Вище згадувалося про дослідження Дж. Лакоффа й М. Джонсона. У наш час усе частіше розглядається метафоричний механізм концептуалізації наукових реалій в економічному тексті. Усе більше визнання отримує думка про необхідність вивчення й застосування концептуальної метафори як інструмента пізнання й методу наукового дослідження, а також у методиці навчання іноземним мовам, зокрема, у курсі польської/англійської для спеціальних цілей і економічного перекладу. Серед найпоширеніших економічних концептуальних метафор можна виділити метафори, об'єднані в рамках таких класів: машини й механізми, тварини, рослини й садівництво, боротьба й воєнні дії, здоров'я й фізичний стан, кораблі й плавання й, нарешті, спорт. Для правильного розуміння економічних проблем, позначених метафорою, необхідне осмислення її зв’язків із позамовною реальністю. Розглянемо це на прикладах проаналізованих текстів із зазначенням ролі частиномовної експлікації у передачі метафоричних одиниць у перекладах економічної публіцистики.

Текст 1. Co stanie się z dolarem po wojnie: analitycy wymodelowali główne scenariusze [https://pol.obozrevatel.com/section-business/news-what-will-happen-to-the-dollar-after-the-war-analysts-have-modelled-the-main-scenarios-07-07-2023.html]

Niemożliwe jest obliczenie dokładnej prognozy kursu dolara na Ukrainie po wojnie. Analitycy byli jednak w stanie wymienić czynniki, które będą miały na niego wpływ. W zależności od nich udało im się modelować kilka wariantów zachowania rynku walutowego. Według analityka finansowego Olexii Kushch, najważniejsze dla powojennej kondycji hrywny będą formaty zakończenia wojny i odbudowy kraju. Rozważa on ***dwa scenariusze****:*

1. Jeśli na Ukrainę napłyną znaczne środki *od zachodnich partnerów na odbudowę. "Jeśli rzeczywiście są to liczby, o które prosimy w Ługano lub*

Londynie, to hrywna nawet się wzmocni, ponieważ nastąpi bardzo silny napływ waluty do kraju" - wyjaśnia ekonomista.

***2. Jeśli format ożywienia będzie słaby**, tj. Ukraina otrzyma środki tylko na pokrycie krajowych deficytów budżetowych. "Wtedy hrywna pozostanie stabilna, ale nie będzie znaczącego wzmocnienia" - zauważył Kushch.*

*Ekonomista Svyatoslav Chernyy jest również pewny siebie: nadal trudno jest przewidzieć, co stanie się z dolarem na Ukrainie po wojnie. Wyróżnia on następujące **kluczowe czynniki wpływające na kurs walutowy***

- *inflacja;*
- *wzrost gospodarczy;*
- *stabilność polityczna;*
- *nastroje inwestorów.*

*Tak więc, jeśli gospodarka będzie się silnie rozwijać, nastroje inwestorów pozostaną silne, a powojenna stabilność polityczna zostanie osiągnięta, hrywna może zyskać na wartości w stosunku do dolara. Jednak jego zdaniem dolar nadal pozostanie **droższy niż przed wojną na pełną skalę**.Przypominamy, że średni roczny kurs wymiany na 2023 r. został zaplanowany na 42,2 hrywny za dolara. Oczekuje się, że do końca 2023 r. dolar osiągnie 45,8 UAH.Jednak analitycy Horizon Capital uważają, że w rzeczywistości do końca 2023 roku dolar na Ukrainie może wzrosnąć do 39 UAH z obecnych 37-38 UAH, a w 2024 roku - do 42 UAH. Dragon Capital również przewiduje, że kurs dolara na Ukrainie osiągnie 39 UAH do końca 2023 roku. W tym samym czasie przed korektą prognozy eksperci spodziewali się, że kurs osiągnie 43 UAH, czyli oczekiwania poprawiły się o 4 UAH / USD.Jak poinformował OBOZREVATEL, kurs dolara na Ukrainie do 16 lipca będzie generalnie znajdował się w korytarzu cenowym 37-38 UAH. Lokalna waluta będzie wahać się w dolnej granicy przedziału (37 UAH/USD), od czasu do czasu przebijając się przez niego w kierunku oficjalnego kursu. Zagrożenia dla ukraińskiej waluty mogą pojawić się później.*

Що буде з доларом після війни: аналітики змоделювали основні сценарії.

Розрахувати точний прогноз курсу долара в Україні після війни неможливо. Однак аналітики змогли перерахувати фактори, які на нього вплинуть. Залежно від них вони змогли змоделювати кілька варіантів поведінки валютного ринку. На думку фінансового аналітика Олексія Куща, найважливішими для післявоєнного стану гривні будуть формати завершення війни та відбудови країни. Він розглядає два варіанти розвитку подій:

1. Якщо Україна отримає значні кошти від західних партнерів на відбудову. *"Якщо це дійсно ті цифри, про які ми просимо в Лугано або Лондоні, то гривня навіть зміцниться, тому що буде дуже сильний приплив валюти в країну", – пояснює економіст.*

2. Якщо формат відновлення буде слабким*, тобто Україна отримуватиме кошти лише на покриття дефіциту внутрішнього бюджету. "Тоді гривня залишиться стабільною, але суттєвого зміцнення не буде", - зазначив Кущ. Економіст Святослав Чорний також упевнений: поки що складно спрогнозувати, що буде з доларом в Україні після війни. Він виокремлює такі* ***ключові фактори, що впливають на курс валют***

-інфляція; -економічне зростання; -політична стабільність; -настрої інвесторів.

Отже, якщо економіка сильно зростатиме, настрої інвесторів залишаться сильними, а післявоєнна політична стабільність буде досягнута, гривня може зміцнитися по відношенню до долара. Однак, на його думку, долар все одно залишиться дорожчим, ніж до повномасштабної війни.

Нагадаємо, середньорічний курс валют на 2023 рік заплановано на рівні 42,2 гривні за долар. Очікується, що до кінця 2023 року долар досягне 45,8 грн. Однак аналітики Horizon Capital вважають, що насправді до кінця 2023 року долар в Україні може зрости до 39 грн з нинішніх 37-38 грн, а у 2024 році – до 42 грн. Dragon Capital також прогнозує, що до кінця 2023 року курс долара в Україні буде становити 39 грн. При цьому до корекції прогнозу експерти очікували досягнення курсу 43 грн, тобто очікування покращилися на 4 грн/дол. Як повідомляв ОБОЗРЕВАТЕЛЬ, курс долара в Україні до 16 липня

взагалі перебуватиме в ціновому коридорі 37-38 грн. Місцева валюта коливатиметься на нижній межі діапазону (37 грн/дол.), періодично пробиваючи його до офіційного курсу. Погрози для української валюти можуть з'явитися пізніше.

Метафори:

napłyną znaczne środki - отримає значні кошти ("napłyną" -це дієслово; "znaczne" − це прикметник, який описує іменник ("środki") і вказує на кількість "środki" - це іменник) .Підмет -"środki", присудок -"napłyną", означення - "znaczne". ***hrywna nawet się wzmocni*** - гривня навіть зміцниться(граматична приналежність -дієслово; граматична категорія ; Підмет − "гривня". Присудок − "зміцниться". Частка "навіть"); **napływ waluty do kraju** − приплив валюти. "napływ" −іменник, "waluty" − іменник у родовому відмінку,"do" − прийменник, "kraju" − менник у родовому відмінку. Підмет − "napływ", означення - "waluty", прийменниково-іменникова група - "do kraju". ***hrywna może zyskać***- гривня може зміцнитися "hrywna" - іменник у називному відмінку,"może" − дієслово,"zyskać" -дієслово в інфінітиві Підмет −"hrywna",присудок −"może zyskać".

Текст 2. Gdzie w Polsce "naprawdę" zarabia się najlepiej? Kilka powiatów może zaskoczyć [https://next.gazeta.pl/next/7,151003,31286315,gdzie-w-polsce-naprawde-zarabia-sie-najlepiej-kilka-powiatow.html].

Warszawa nikogo nie dziwi, ale już bardzo wysokie miejsce powiatu polkowickiego może zaskoczyć. Ciekawie wygląda cały Śląsk, a na drugą stronę zestawienia trafia m.in. Grudziądz. Oto, gdzie w Polsce zarabia się najlepiej, a gdzie najsłabiej. Najnowsze dane o wynagrodzeniach, które po raz pierwszy opublikował kilka dni temu GUS, dostarczają wielu cennych informacji. Oczywiście, mediana wynagrodzeń w gospodarce narodowej to liczba najbliższa "prawdziwemu" wynagrodzeniu przeciętnego Polaka, jak to możliwe. Najświeższe informacje mamy za marzec tego roku i wtedy mediana wyniosła 6549,22 zł brutto. To oznacza, że połowa zatrudnionych w Polsce dostawała w marcu pensje nie wyższe niż ta kwota, a druga połowa - nie niższe. To o blisko 24 proc. mniej niż widać w danych o

przeciętnym wynagrodzeniu, które dotąd przyciągały najwięcej uwagi. Czym różnią się od nich nowe publikacje GUS i dlaczego to ważne piszemy m.in. *w tym tekście: "Zupełnie nowe dane GUS! Mediana wynagrodzeń niższa o prawie 24 proc. od przeciętnej płacy".*

Де в Польщі «насправді» найкращий заробіток? Кілька областей можуть здивувати

Варшава нікого не дивує, але дуже високе положення району Польковіце може здивувати. Цікаво виглядає вся Сілезія, а на інший бік списку знаходиться Грудзьондз . Ось де в Польщі заробляють найкраще, а де найгірше . Останні дані про заробітну плату, які вперше були опубліковані Центральним статистичним офісом (далі як ЦСО) кілька днів тому, дають багато цінної інформації. Звичайно, медіанна зарплати в національній економіці максимально наближена до «реальної» зарплати середньостатистичного поляка. У нас є остання інформація за березень цього року, і тоді медіана становила 6549,22 злотих брутто. Це означає, що половина працівників у Польщі у березні отримувала зарплати не вищі за цю суму, а інша половина – не нижче. Це майже на 24 відсотки менше, ніж дані про середню заробітну плату, які досі привертали найбільшу увагу. У чому різниця між новими публікаціями ЦСО і чому це важливо,розказали в цьому тексті: «Абсолютно нові дані з Центрального статистичного офісу ! Медіанна заробітної плати нижча майже на 24 відсотки за середню заробітну плату».

Текст 3. Gdzie w Polsce zarabia się najlepiej?

W tabelkach GUS można wyczytać, że najwięcej zarabia się w dużych firmach, *a jeśli chodzi o wiek, to najlepszy (finansowo) moment kariery przypada między 35. a 54. rokiem życia - choć tutaj dużo zależy od płci (znaczenie ma tutaj tzw. "*kara za *macierzyństwo"). A geograficznie?* Zacznijmy od *województw. Pierwsza trójka to: mazowieckie z medianą wynoszącą 7483,68 zł, dalej jest dolnośląskie z 6851,00 zł i*

śląskie z 6748,00 zł. Po drugiej stronie zestawienia znalazły się: warmińsko-mazurskie z 6030,43 zł, podkarpackie z 6034,00 zł i kujawsko-pomorskie z 6093,53 zł. Wszystkie trzy mają medianę niższą od mediany dla całego kraju, ale nie tylko one - poniżej krajowej mediany jest aż 11 (!!) województw. Poza wymienioną już pierwszą trójką "łapią" się powyżej niej jeszcze tylko pomorskie (6643,07 zł), i małopolskie (6610,47 zł).

Де в Польщі ви заробляєте найкраще?

У таблицях ЦСО можна прочитати, що найвищий заробіток у великих компаніях, а якщо мова йде про вік, то найкращим (у фінансовому плані) моментом кар'єри є вік між 35 і 54 роками - хоча тут багато що залежить від статі (тут важливий так званий «штраф за материнство»). А географічно? Почнемо з воєводств. Перші три: Мазовецьке із середнім значенням 7483,68 злотих, за ним йдуть Нижня Сілезія з 6851,00 злотих та Сілезія з 6748,00 злотих. З іншого боку списку були: Вармінсько-Мазурське воєводство з 6030,43 злотих, Підкарпатське воєводство з 6034,00 злотих та Куявсько-Поморське воєводство з 6093,53 злотих. У всіх трьох медіана нижча за медіану по всій країні, але не тільки по них - за національну медіану знаходиться цілих 11 (!!) регіонів . Крім уже згаданої трійки лідерів, вище за неї лише Поморське (6643,07 злотих) та Малопольське (6610,47 злотих).
Метафори*: Warszawa nikogo nie dziwi* - Варшава нікого не дивує "Warszawa" − іменник у називному відмінку. Виконує функцію підмета в реченні. "nikogo" − займенник у родовому відмінку. Виконує функцію присудка в реченні . "nie dziwi" − дієслово. Виконує функцію додатку в реченні. ***Pierwszą trójką "łapią*** "Pierwszą" прикметник, що стоїть в знахідному відмінку і описує іменник "trójką" (перша трійка). Підмет "trójką" − іменник у знахідному відмінку. Присудок "łapią" -дієслово в теперішньому часі, 3-тя особа множини. **Ciekawie wygląda cały Śląsk** Ciekawie" -прислівник, іменник. "wygląda" − дієслово у 3-й особі однини теперішнього часу, дієслово. "cały" - прикметник, у називному

відмінку, прикметник. "Śląsk" − іменник у називному відмінку, прислівник. ***Miejsce powiatu polkowickiego może zaskoczyć.*** "Miejsce" − іменник у називному відмінку, підмет. "powiatu polkowickiego" − іменник, та виступає додатком. "może" − модальне дієслово у теперішньому часі. "zaskoczyć" - дієслово в інфінітиві, виконує роль присудка. **Reszta mocno odstaje** Reszta" - іменник у називному відмінку ,використовується як підмет у реченні, що позначає групу об'єктів, які розглядаються. "mocno" − прислівник, "odstaje" − дієслово у формі 3-ї особи однини теперішнього часу, присудок.

2.2. Репрезентація граматичних значень у передачі метафоричних одиниць

Всебічна розробленість функціонального аспекту морфології дозволила сформулювати тезу про її когнітивність, який згодом одержав уточнення, а також всебічний розвиток і обґрунтування у низці робіт О.С. Кубрякової [цит. за :22, с. 68]. У них же були сформульовані конкретні напрямки дослідження морфології з когнітивної точки зору. Для такого дослідження, спрямованого на те, щоб виявити чимало важливого в розумінні того, «які деталі в зображенні ситуації в даній мові не можуть вислизнути від уваги мовця (граматичне – значить обов'язкове)», а також у розумінні того, «які елементи людського досвіду вже одержали відбиття й класифікацію в даній язиковій картині миру» [цит. за: 22, с. 69], істотну значимість мають деякі ідеї, названих вище теорій. Сформульовані в них положення про міжрівневу взаємодію, а також про те, що морфологія виступає як техніка взаємодії семантики й синтаксису і ширше – як техніка мовної системи, що фіксує зв'язки між семантикою й синтаксисом, наводять на думку про існування різних рівнів концептуалізації в морфології й дозволяють припустити, що у формуванні конкретних змістів у процесі морфологічної репрезентації задіяні засоби різних рівнів. Саме на цих двох моментах базується теорія морфологічної репрезентації. Їхнє обґрунтування й розвиток здійснюється з опорою на теорії

концептуалізації й категоризації, які виникли, що й розвиваються в рамках когнітивної лінгвістики й когнітивної науки в цілому. Динамічність концептуалізації виявляється у тому, що, з одного боку, цей процес пов'язаний з опануванням сутностей зовнішнього світу, внутрішнього світу людини, а також будь-яких можливих світів та світу мови. З іншого боку, концептуалізація призводить до формування концептів про ті або інші осмислені явища і сутності, тобто структуру знання.

Диференціація цих рівнів виявляється незалежно концепту від мови, що підтверджує факт невербальності мислення. Як наслідок, тільки частина концептів одержує мовну об'єктивацію, що дає підставу розмежовувати вербалізований та невербалізований концептуальний зміст. Одночасно необхідно підкреслити взаємодію концептуального й семантичного рівнів, про що свідчать такі факти. По-перше, мова відбиває результати процесу концептуалізації. Як наслідок, концептуальний зміст виявляється за допомогою мови. По-друге, сама мова відіграє значну роль у процесі формування, організації й структурації знань про світ (тобто в процесі концептуалізації) і у створенні й розширенні концептуальної системи. Ця взаємодія безпосередня виявляється у тому, що семантика має два напрямки зв'язків – убік концептуальної системи й виявляється «містком» або «інтерфейсом», що пов’язує мовну систему із концептуальною[24, с. 34].

Взаємодія концептуального й семантичного рівнів визначає існування в концептуальній системі одиниць, що мають мовне походження, що, у свою чергу, забезпечує нерозривний зв'язок мовних одиниць із концептуальною системою й утворюючими її концептами.

Двосторонній зв'язок концептуального змісту з мовою виявляється утому, що, з одного боку, аналіз концептуального змісту неможливий без мови, тому що не існує іншого доступу до свідомості. З іншого боку, без аналізу концептуального змісту неможливо пояснити використання мовних форм. Останні (морфологічні, синтаксичні), а також значення слів пов'язані з уявленням людини про світ, тобто з його концептуальною системою.

Неоднорідність концептуальної системи виявляється у тому, що окремі ділянки її мають різну значимість у загальній структурі, що дає підставу виділяти більш і менш фундаментальні ділянки концептуальної системи й, відповідно, фундаментальні (базові) і нефундаментальні концепти. Саме фундаментальні концепти забезпечують упорядкованість і динамізм концептуальної системи. Дане положення має обґрунтування у когнітивно орієнтованих теоріях мови Р. Джекендоффа, Л. Талми, Дж. Лакоффа. Важливість даного положення для цієї теорії полягає в тому, що воно дає підставу припустити, що морфологія репрезентує найбільш важливі, тобто фундаментальні концепти.

Концепт, який репрезентується за допомогою тих або інших засобів, формується нашою свідомістю на базі характеристик основного концепту, і, таким чином, виявляється як би «вбудованим» у його структуру. Тим самим реалізується безперервність концептуальної системи, що припускає утворення за допомогою мови нових значеннєвих структур на основі концептів, що утримуються у системі [21, с. 200].

Відповідно до описаних закономірностей, когнітивна специфіка морфологічної репрезентації виглядає так. Морфологічна репрезентація здійснюється в результаті дії когнітивних механізмів абстрагування, профілювання й конфігурування.

Морфологічна репрезентація проходить кілька етапів. На першому етапі в змісті основного концепту (наприклад, *‘час’, ‘кількість’*) відбувається процес абстрагування від конкретних характеристик, який здійснюється за допомогою відповідних морфологічних категорій (часу, числа). У результаті дії когнітивного механізму абстрагування відбувається кодування важливих для мови характеристик, які й успадковуються при формуванні морфологічно переданих концептів (*‘час’, ‘число’*). Внаслідок цього, останні являють собою ті мовні змісти, за допомогою яких кодуються енциклопедичні знання. Іншими словами, морфологічно передані концепти узагальнюють знання з метою їх мовленнєвого вираження й «відповідають» за передачу мовних знань у

конкретній мові.

Оскільки зміст концепту має динаміку, то в мовленні він набуває певну конфігурацію, тобто змісту. Основні смисли, що становлять зміст морфологічно переданого концепту, актуалізуються через морфологічні форми. Саме в результаті їх активізації й формуються власне морфологічні змісти, які мають узагальнений характер і вимагають подальшого уточнення й конкретизації.

Уточнення й конкретизація морфологічних змістів відбувається на рівні висловлення за участі додаткових лінгвістичних факторів, що призводить до формування лексико-граматичних класів. Необхідність залучення додаткових факторів пов'язана з тим, що процес формування змісту, переданого будь-якою мовною одиницею у висловленні, виявляється інтегративним і поліфакторним До чинників, що взаємодіють з морфологічними формами лексико-граматичних класів, що й впливають на формування, належать: лексична семантика відповідних мовних одиниць (семантичний фактор), структура речення-висловлювання (синтаксичний фактор), найближчий лінгвістичний контекст, тобто контекст висловлення, що поєднує значення й форми одиниць, що входять у нього (контекстуальний фактор).

Активізація морфологічно переданого концепту під впливом морфологічних форм приводить до активізації й основного концепту, у змісті якого за участі названих вище факторів додатково виявляються ті або інші характеристики. Саме різна комбінація характеристик морфологічно переданого концепту й характеристик основного концепту забезпечує конфігурування концептуального змісту й приводить, в кінцевому підсумку, до формування лексико-граматичних змістів.

Зі сказаного випливає істотне для теорії морфологічної репрезентації положення про те, що морфологія не просто й не стільки передає власні (морфологічні) змісти, але й, у першу чергу, служить базою для формування широкого спектра інших змістів у рамках речення-висловлення. Саме ця особливість визначає той факт, що на рівні речення (і на рівні мови в цілому)

морфологія не існує ізольовано, вона органічно уплетена в тканину мови і є необхідним компонентом формування змісту в процесі мовної діяльності.

Концептуальний простір морфології, будучи особливою галуззю в багатомірному концептуальному просторі мови, слугує засобом зберігання й передачі мовного знання в широкому сенсі. Воно містить у собі власне мовне знання, тобто знання мовних значень, форм і категорій, і знання про світ який концептуалізується мовою [6, с. 159]. Це знаходить відображення в існуванні особливого типу граматичних значень, серед яких центральне місце займають морфологічні значення. Важливість останніх визначається тим, що саме морфологія відбиває категоризацію найбільш важливих ділянок концептуальної системи. Відповідно морфологічні категорії й форми є засобом об'єктивації й репрезентації особливого рівня категоріальних змістів і виступають як мовні механізми морфологічної репрезентації. Категоріальна частина концептуальної системи, яка репрезентується морфологічно, з'являється у вигляді морфологічно переданих концептів. зміст отриманих знань.

Сказане дає підставу припустити, що специфіка граматичної системи кожної мови і його концептуальної системи виявляється саме в наборі морфологічно переданих концептів. Орієнтовані на систему мови, морфологічно передані концепти відповідно можуть бути визначені як класифікаційні, тобто створені нашою свідомістю за допомогою мови. У якості таких вони виявляються елементами, які формують концептуальний простір морфології й відбивають найбільш істотні аспекти концептуальної картини світу, без яких неможливе уявлення про світ і формування самої картини світу. Відповідно, їхній зміст характеризується найбільшою абстрактністю, що підкреслюється практично у всіх визначеннях морфологічних категорій. У мові це виявляється в узагальненому характері відповідних граматичних значень, які передаються морфологічними формами.

Концептуалізація в мові виявляє специфіку на кожному з мовних рівнів.

Лексика слугує для осмислення відбитих у нашій свідомості об'єктів, їх властивостей і ознак і репрезентує ті елементи картини світу, які практично пізнані й засвоєні певним мовним колективом, що говорять тією чи іншою мовою. Пізнання картини світу з необхідністю припускає пізнання не тільки окремих її складових (предметів, явищ і їх властивостей), але й зв'язків і відношень між ними. Цій меті слугує синтаксис, який демонструє, як складені елементи картини світу пов’язані між собою [49, с. 102]). Концептуалізації зазнає не тільки позамовна дійсність, але й сама мова як один з об'єктів реального світу. Одним зі способів концептуалізації мовних знань є морфологія.

Своєрідність концептуалізації на рівні морфології виявляється в тому, що вона, конфігуруючи й форматуючи наше знання, забезпечує концептуальну сітку, каркас для концептуального матеріалу, вираженого лексично, і в певному змісті «обслуговує» лексику. Саме ця особливість у плані концептуалізації й обумовлює взаємозв'язок морфології й лексики на рівні мови, про яку неодноразово згадувалося в лінгвістиці [49, с. 103]. Такий взаємозв'язок припускає, з одного боку, уточнення й конкретизацію категоріальних значень у синтаксисі, а з іншого − наявність прихованої граматики як перехідної зони між формально-граматичними, власне морфологічними категоріями, і лексико-семантичними групами, а також необхідність мовного, орієнтованого на репрезентацію в мові, концептуального змісту.

Концептуалізація в морфології здійснюється на декількох рівнях. Під рівнями концептуалізації в морфології розуміються різні способи структурування знання, що знаходять вираження у морфології. Їхнє виділення пов'язане з розмежуванням, насамперед, сентенційного рівня й рівня семантики лексико-граматичних розрядів слів [27, с. 159]. Воно обумовлене внутрішньо неоднорідною сутністю лексико-граматичних класів слів і їх морфологічних категорій. Останні, будучи засобом уточнення зв'язку мовного знаку з тієї або іншою концептуальною категорією, яка передається тим чи

іншим лексико-граматичним класом слів у синтагматичній мовній діяльності, різняться своєю орієнтацією на рівень сентенцій або на рівень лексико-граматичних розрядів слів.

Наступний рівень концептуалізації в морфології, як вже було зазначено, це рівень власне семантики лексико-граматичних розрядів слів. Він демонструє, як репрезентована й категоріально організована в мові семантика, яка зорієнтована на зовнішній світ.

Набір морфологічних категорій можна розподілити у залежності від орієнтації на кожний з виділених рівнів концептуалізації у морфології. Іншими словами, виявляється можливим продемонструвати, що частина категорій пов'язана з передачею концептуального змісту на рівні вираження предикативних відношень. Це категорії часу, особи й способу. Ці категорії, що пов'язані з вираженням предикативності як ознаки всього речення-висловлення, орієнтовані на те, що виходить за рамки безпосередньо пропозитивних характеристик [32]). За своїм значенням вони співвідносять повідомлення з актом мовлення й пов'язані з відношенням людини до світу подій з огляду на їх актуалізацію в мові. Дані категорії, отримуючи мовне вираження, демонструють зв'язок людини із цими подіями, дозволяють відтворити повідомлюване в тому або іншому часовому плані, а також в аспекті реальності/ірреальності. Вони мають деякою мірою «глобальний, всеохоплюючий характер, регулярне формальне вираження, системно-парадигматичний рівень реалізації й формально-граматичний статус [4, с. 120]. Такий всеохоплюючий характер предикативних категорій, на думку дослідника, обумовлений «універсальністю параметрів, що задаються, і, отже, їхньою незалежністю стосовно семантики самих дієслівних лексем» [4, с. 121].

Другу частину категорій становлять ті з них, які відтворюють концептуальний зміст на рівні вираження суб’єктно-предикатних відношень. До них належать дієслівні категорії числа, стану, аспекту (виду), а також категорії числа, відмінка й роду імені іменника (у функції підмета), що оформляють пропозитивні відношення. Вони репрезентують те, як зв'язки між

об'єктами реального часу відбиваються в мові й, відповідно, орієнтовані на властиво мовні знання.

Детальний аналіз специфіки кожної категоріальної області як засобу концептуалізації й морфологічної репрезентації у передачі метафоричних одиниць при перекладі можливо здійснити на основі аналізу текстів економічної публіцистики, які наведені нижче.

Текст 1. Zeleński zezwolił na nacjonalizację banków właścicieli objętych sankcjami: ustawa podpisana (obozrevatel.com)

Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zeleński podpisał ustawę, która pozwala Narodowemu Bankowi na nacjonalizację nawet dobrze prosperujących banków z właścicielami objętymi sankcjami. Mowa wyłącznie o bankach systemowych.

Ustawa, o której mowa, to rządowy projekt ustawy nr 9107-1, który został przyjęty przez parlament 29 maja 305 głosami. "Wejdzie ona w życiedzień po jej opublikowaniu, czyli w tym tygodniu.A wtedy ***NBU jest zobowiązany do rozpoczęcia procedury nacjonalizacji jednego banku****, tj.byłej Alfy" - powiedział deputowany Jarosław Żeleznyak (Hołos).*

Gdy projekt ustawy wejdzie w życie, NBU otrzyma rozszerzone uprawnienia "w pewnych okolicznościach związanych z nałożeniem sankcji na bank i / lub właścicieli znacznych udziałów w banku". ***NBU będzie mógł zdecydować o:***

- *zakazaniu objętemu sankcjami podmiotowi prawnemu lub osobie fizycznej nabywania lub zwiększania znaczącego udziału w banku;*
- *wycofaniu banku o znaczeniu systemowym z rynku poprzez jego nacjonalizację.*

  Wprowadza to możliwość wycofania banku o znaczeniu systemowym z rynku w przypadku braku ***oznak niewypłacalności****. Przewiduje również możliwość wypłaty odszkodowań osobom za szkody poniesione w wyniku likwidacji banku lub wycofania z rynku banku o znaczeniu systemowym* ***wyłącznie na koszt państwa agresora****.*

Projekt ustawy od dawna wiązany był z planami nacjonalizacji Sense Banku (dawniej Alfa Bank), należącego do objętych sankcjami rosyjskich miliarderów Piotra Awena i Michaiła Fridmana (obaj opuścili Rosję). Do czasu przyjęcia zmian legislacyjnych nie było możliwe ogłoszenie upadłości Sense, ponieważ bank jest bankiem systemowym i nadal działa z powodzeniem. W każdym razie bank będzie nadal działał stabilnie, zarówno w rękach prywatnych, jak i państwowych.
Jak wcześniej informował OBOZREVATEL, lista systemowo ważnych banków na Ukrainie została zmieniona. Teraz jest 15 banków zamiast 14 - Credi Agricole został dodany do listy.

Затверджено новий закон України: Зеленський дав дозвіл на націоналізацію банків, власники яких підлягають санкціям

Президент України Володимир Зеленський підписав указ, який дозволяє НБУ націоналізовувати навіть найуспішніші банки, власники яких підлягають санкціям. Закон стосується виключно системно важливих банків.

Йдеться про проект закону №9107-1, який було прийнято парламентом 29 травня. Ухвалення закону підтримало 305 депутатів. «Закон набере чинності вже на цьому у тижні після його опублікування. ***Тому НБУ зобов'язаний розпочати процедуру націоналізації одного з банків*** *– Alfa Bank» - повідомив депутат партії «Голос» Ярослав Железняк.*

Коли законопроект набере чинності, НБУ буде надано розширенні повноваження «за певних обставин, пов'язаних із накладенням санкцій на банк та/або власників акцій банку». ***НБУ зможе ухвалити рішення про:***

- *заборону юридичній або фізичній особі, яка підлягає санкціям, набувати або збільшувати свою частку в банку;*
- *виведення з ринку системно важливого банку шляхом його націоналізації.*

Це передбачає можливість виведення з ринку системно важливого банку у випадку відсутності ***ознак неплатоспроможності****. Також передбачена*

можливість виплати відшкодування фізичним особам, які понесли втрати внаслідок ліквідації банку або виведення з ринку системно важливого банку, ***виключно за рахунок держави-агресора.*** *Законопроект довгий час пов'язували із планами націоналізувати Sense Bank (раніше Alfa Bank), що належить російським мільярдерам Петру Авену та Михайлу Фрідману (обидва покинули росію), які підлягають санкціям. До прийняття змін у законодавстві оголосити про банкрутство Sense Bank було неможливо, оскільки банк є системно важливим і надалі продовжує успішно функціонувати. Банк продовжував стабільно функціонувати для приватних та державних осіб і структур.Як раніше повідомив OBOZREVATEL, список системно важливих банків України було змінено. На даний момент до 14 вже наявних банків, було додано ще один - Credi Agricole.*

Метафора	Частино-мовна належність	Граматичні категорії в польській мові	Граматичні категорії в українській мові	Способи та засоби вираження граматичного значення в польській мові	Способи та засоби вираження граматичного значення в українській мові
projekt *wejdzie w życie – проект набере чинності*	Дієслівна метафора	Ім (Н.в.) + Д + Ім (Зн.в.), ч.р. + дієслово + с.р., одн., 1 відм. + 1 дієвідм. + 2 відм., 3 особа, доконаний вид дієслова, майбутній час.	Ім (Н.в.) + Д + Ім (Р.в.), ч.р. + дієслово + ж.р., одн., 2 відм. + 1 дієвідм. + 3 відм., 3 особа, доконаний вид дієслова, майбутній час.	Закінчення. Нульове закінчення у слові projekt вказує на чоловічий рід Н.в. одн.; нульове закінчення дієслова свідчить про 3	Закінчення. Нульове закінчення у слові проект вказує на чоловічий рід Н.в. одн.; закінчення -е у дієслові набере свідчить про одн. 3 особи; закінчення -і у

				особу однини (on/ona/ono)	слові чинності свідчить про жіночий рід Р.в., одн.
Projekt wiązany był – законопроект пов'язували	Дієслівна метафора	Ім (Н.в.) + Пр + Д, ч.р., одн., 1 відм. + 3 дієвідм., минулий час, якісний прикметний.	Ім (Н.в.) + Д, ч.р., одн. + множ., 2 відм. + 1 дієвідм., безособ. форма дієслова, недоконаний вид дієслова, минулий час.	Закінчення. Нульове закінчення у слові projekt (законопроект) вказує на чоловічий рід Н.в. одн.; закінчення -у у прикметника вказує на чоловічий рід Н.в. одн.; нульове закінчення у дієслова był вказує на чоловічий рід, одн., минулий час (в укр. закінчення -ли вказує на множину минулого часу).	

При порівнянні тексту оригіналу та його перекладу можна побачити приклади використання граматичних трансформацій. В основному в тексті наявні приклади перестановки (Do końca lipca 2024 roku Europejski Fundusz na rzecz Ukrainy - До Європейського фонду для України вже до кінця липня 2024 року; ponieważ nie podjęto decyzji o ich całkowitej konfiskacie - оскільки рішення про повну конфіскацію прийнято не було; Ukraina otrzyma jednak dochód z tych aktywów za pośrednictwem specjalnego funduszu UE - Проте Україна через спеціальний фонд ЄС отримуватиме доходи від цих активів) та (z wpływów z zamrożonych aktywów - за рахунок прибутків від заморожених активів; określonych warunków pomocy - умови для надання допомоги), інколи зустрічаються приклади заміни (Depozytariusz zauważa - У депозитарії зазначають; Unia Europejska – Євросоюз) та опущення (w celu ochrony – для захисту; sankcji nałożonych na rosyjskie aktywa - санкцій щодо російських активів). Лексичних трансформацій у тексті налічується не дуже багато. Серед них генералізація (raport – повідомлення) та модуляція (na rzecz Ukrainy – на благо України).

Текст 2. Ukraina i UE podpisały rekordową umowę o finansowaniu programu: kiedy będą pieniądze. Wszystkie szczegóły

Ukraina i Unia Europejska (UE) podpisały ***porozumienie w sprawie faktycznego rozpoczęcia płatności w ramach rekordowego programu pomocowego*** *Ukrainy z UE już w marcu 2024 roku. Do końca miesiąca na konta Ukrainy zostanie przelane 4,5 mld euro. W rzeczywistości transza ta będzie obejmować trzy "transfery gotówkowe" jednocześnie -* ***1,5 mld euro za każdy miesiąc od początku 2024*** *r. (styczeń, luty i marzec).*

Według Ministerstwa Finansów, Ukraina podpisała odpowiednią ***umowę kredytową i memorandum*** *12 marca. Ale* ***drugą transzę*** *pomocy z UE Ukraina otrzyma już w kwietniu w wysokości 1,5 mld euro i tylko pod warunkiem wdrożenia programu reform.*

*"***Ukraina otrzyma 6 mld euro*** *przejściowego finansowania w ramach instrumentu EU Ukraine Facility. Pierwsza płatność w wysokości 4,5 mld euro wpłynie do budżetu państwa Ukrainy już w marcu. Pozostałą kwotę - 1,5 mld euro - Ukraina będzie mogła otrzymać w kwietniu 2024 r.* ***po tym, jak Komisja Europejska oceni spełnione wskaźniki****" - wyjaśniło Ministerstwo Finansów.*

*Wcześniej, 8 marca, wiceprzewodniczący wykonawczy Komisji Europejskiej (KE) Valdis Dombrovskis na wspólnym briefingu z premierem Denysem Szmygalem ogłosił pierwsze płatności w ramach Ukraine Facility. Ponadto tego samego dnia Rada Ministrów Ukrainy zatwierdziła dokumenty dotyczące otrzymania środków.****"Unia Europejska uruchomiła czteroletni program*** *dla Ukrainy na kwotę 50 mld euro - Ukraine Facility. W ciągu najbliższych dwóch miesięcy Ukraina będzie mogła otrzymać 6 mld euro z tej kwoty" - powiedział wówczas Szmygal.*

"Już ***finalizujemy mechanizm wsparcia dla Ukrainy****, który nazywa się Ukraine Facility. Opracowywaliśmy go przez 4 lata i wierzymy, że zapewni on przewidywalny i przewidywalny przepływ finansowania na Ukrainę od tego roku do 2027 roku na łączną kwotę 50 mld euro" - powiedział Dombrovskis.*

*Według Dombrovskisa, od początku wojny pomoc udzielona Ukrainie przez UE osiągnęła już prawie 88 miliardów euro. "Jesteśmy gotowi****kontynuować***

udzielanie pomocy Ukrainie w przyszłości *- finansowej, wojskowej i każdego innego rodzaju" - powiedział przedstawiciel KE.*

Pomoc z UE: na co zostaną przeznaczone pieniądze

Jak wyjaśniono w Ministerstwie Finansów, środki otrzymane w ramach planu powinny zostać wykorzystane na ***wsparcie budżetu państwa i realizację projektów odbudowy w*** *kraju. "Program uzupełni istniejące instrumenty wsparcia dla Ukrainy. Takich jak gwarancje budżetowe, instrumenty finansowe i inne finansowanie rozwoju sektora prywatnego", powiedziało ministerstwo.*

Ponadto program obejmuje również specjalny instrument inwestycyjny o wartości 8 mld euro na pokrycie ryzyka w sektorach priorytetowych. Finansowanie w ramach tego instrumentu będzie dostępne dla inwestorów za pośrednictwem EBOR, EBI i innych instytucji międzynarodowych. Oczekuje się, że realizacja projektów w ramach tego instrumentu ***przyciągnie dodatkowe 30 mld euro inwestycji****.*

"Ponadto budżet programu Ukraine Facility przewiduje oddzielny obszar ***wsparcia technicznego****. W tym środki na pokrycie odsetek od kredytów w ramach Ukraine Facility, które wyniosą 3 mld euro" - podano w Ministerstwie Gospodarki.*

50 mld euro od UE dla Ukrainy: warunki programu

Pomoc dla Ukrainy będzie udzielana przez 4 lata, tj. do 2027 roku. ***Pieniądze zostaną przyznane zarówno w formie pożyczek, jak i bezzwrotnych dotacji****.*

Jednak UE nie da pieniędzy tak po prostu - ich otrzymanie jest ***powiązane z wdrożeniem przez Ukrainę szeregu reform****. Przestrzeganie zatwierdzonego planu będzie sprawdzane co trzy miesiące przez Komisję Europejską.*

Jeśli ***Ukraina zrealizuje swoje plany, UE przekaże transzę pomocy****. Jeśli nie, finansowanie nie nadejdzie. Mówimy o zmianach w takich obszarach jak:*

- *administracja publiczna i zarządzanie finansami publicznymi;*
- *system sądowniczy, walka z korupcją i praniem brudnych pieniędzy;*
- *rynki finansowe;*
- *zarządzanie majątkiem państwowym;*

- *kapitał ludzki i środowisko biznesowe;*
- *polityka regionalna i decentralizacja;*
- *sektor energetyczny, zielona transformacja i ochrona środowiska;*
- *transport;*
- *sektor rolno-spożywczy;*
- *transformacja cyfrowa.*

Ukraina deklaruje wyraźny zamiar przestrzegania tych reform - pod koniec 2023 r. Rada Ministrów zatwierdziła projekt planu programu Ukraine Facility. "Wspólnie z biznesem, sektorem publicznym, korpusem parlamentarnym, regionami wykonaliśmy wiele pracy nad jego stworzeniem" - powiedział wówczas premier Denis Szmygal.

Jak donosi OBOZ.UA, w tym samym czasie pomoc USA dla Ukrainy jest opóźniona. Pakiet wsparcia finansowego dla naszego kraju zacznie być rozpatrywany w Kongresie nie wcześniej niż w połowie marca.

Україна та ЄС підписали рекордну угоду про програму фінансування: коли надійдуть кошти.

Україна та Європейський Союз (ЄС) ***підписали угоду про фактичний початок виплат в рамках рекордної програми фіндопомоги*** *ЄС Україні вже в березні 2024 року. До кінця місяця Україна отримає 4,5 млрд євро. Фактично цей транш одночасно включатиме три «перекази коштів» -* ***1,5 млрд євро за кожен місяць від початку 2024 р.*** *(січень, лютий та березень). Згідно з заявою Міністерства Фінансів, 12 березня Україна підписала відповідний* ***кредитний договір та меморандум****. Але* ***другий транш*** *допомоги з ЄС у розмірі 1,5 млрд євро Україна отримає вже у квітні за умов реалізації програми реформ. «****Україна отримає 6 млрд євро*** *перехідного фінансування в рамках програми ЄС Ukraine Facility. Перші кошти у розмірі 4,5 млрд євро надійдуть до бюджету України вже у березні. Залишок суми – 1,5 млрд євро*

– Україна зможе отримати у квітні 2024 р. ***після того, як Європейська комісія проведе оцінку виконаних умов****» - зазначає Міністерство Фінансів. Раніше, 8 березня, виконавчий віце-президент Європейської комісії (ЄК) Валдіс Домбровскіс на спільному брифінгу з прем'єр-міністром Денисом Шмигалем оголосив перші виплати в рамках Ukraine Facility. Того ж дня Рада Міністрів України затвердила документи, що стосуються отримання коштів. «****Європейський Союз запустив чотирирічну програму*** *для України на суму 50 млрд євро - Ukraine Facility. Протягом найближчих двох місяців Україна зможе отримати 6 млрд євро з цієї суми» - повідомляє прем'єр-міністр Денис Шмигаль. «Ми вже на* ***завершальній стадії організації механізму підтримки України*** *який називається Ukraine Facility. Процес розробки над програмою тривав протягом 4 років, і ми віримо, що він забезпечить передбачуване та стабільне фінансування Україні, починаючи з цього року і до 2027 р., загальною сумою на 50 млрд євро» - повідомляє В. Домбровскіс.Згідно з Домбровскісом, від початку повномасштабного вторгнення сума фінансової допомоги, виділеної ЄС Україні, становить близько 88 мільярдів євро. «Ми готові* ***продовжувати надавати допомогу Україні у майбутньому*** *– фінансову, військову чи будь-яку іншу» - зазначив представник ЄК.*

Фіндопомога з ЄС: на що будуть витрачені кошти

Як пояснюють у Міністерстві Фінансів, кошти, отримані у рамках програми, повинні бути використані на ***підтримку державного бюджету та реалізацію проектів відбудови країни****. «Програма є додатковим до вже існуючих інструментів підтримки України. Таких як бюджетні гарантії, фінансові інструменти та інші види фінансування розвитку приватного сектору» - повідомило Міністерство. Окрім того, програма включає в себе спеціальний інвестиційний інструмент вартістю 8 млрд євро на покриття ризиків у пріоритетних секторах. Фінансування в рамках цього інструменту буде доступне для інвесторів за посередництвом ЄБРР, ЄІБ та інших міжнародних організацій. Очікується, що реалізація проектів в рамках цього*

інструменту ***приверне додаткові 30 млрд євро інвестицій****. «Окрім того, бюджет програми Ukraine Facility передбачає окремий напрямок* ***технічної підтримки****. В такому випадку кошти будуть використані для покриття відсотків за кредитами в рамках програми Ukraine Facility, які становитимуть 3 млрд євро» - зазначають в Міністерстві Економіки.*

ЄС надасть Україні фіндопомогу у розмірі 50 млрд євро: умови програми

Допомога Україні буде надаватися протягом 4 років до 2027 року. ***Кошти будуть надані як у формі кредитів, так і безповоротних грантів.*** *Проте надання коштів буде можливе тільки за умови* ***запровадження Україною ряду реформ.*** *Європейська комісія буде перевіряти дотримання затвердженого плану кожні три місяці.Якщо* ***Україна буде дотримуватися плану, ЄС надасть транш допомоги****, у іншому випадку – кошти не надійдуть. Зміни будуть стосуватися таких сфер:*

- *державне управління та управління державними фінансами;*
- *судова система, боротьба з корупцією та відмиванням коштів;*
- *фінансові ринки;*
- *управління державним майном;*
- *людський капітал та бізнес-середовище;*
- *регіональна політика і децентралізація;*
- *енергетичний сектор, зелений перехід та охорона середовища;*
- *транспорт;*
- *агропродовольчий сектор;*
- *цифрова трансформація.*

Україна заявила про свої чіткі наміри дотримуватися цих реформ – під кінець 2023 р. Рада Міністрів затвердила проект плану програми Ukraine Facility. «Разом з бізнесом, державним сектором, депутатським корпусом, регіонами, ми доклали багато зусиль над його створенням» - повідомив прем'єр-міністр Денис Шмигаль. В той час як, за інформацією OBOZ.UA, допомога США Україні затримується. Пакет фінансової

допомоги для нашої країни почнуть розглядати в Конгресі не раніше середини березня.

Метафора	Частино-мовна належність	Граматичні категорії в польській мові	Граматичні категорії в українській мові	Способи та засоби вираження граматичного значення в польській мові	Способи та засоби вираження граматичного значення в українській мові
Pomoc osiągnęła – Сума фінансової допомоги становить	Дієслівна метафора	Ім (Н.в.) + Д, ж.р., одн., 4 відм. + 1 дієвідм., доконаний вид дієслова, минулий час.	Ім (Н.в.) + Пр (Р.в.) + Ім (Р.в.) + Д, ж.р. + ж.р. + ж.р. + Д, 1 відм. + Пр + 1 відм. + 2 дієвідм., недоконаний вид, теперішній час.	Закінчення. Закінчення -а у дієслові osiągnęła вказує на жіночий рід, одн., 3 особа.	Закінчення, афікс. Закінчення -а іменника сума вказує на приналежність слова до ж.р., одн., Н.в.; афікс -ов у слові фінансової вказує на те, що це прикметник, закінчення -ої вказує на Р.в. прикметника, одн., ж.р.; закінчення -и у слові допомоги вказує на Р.в., одн., ж.р.
Wsparcie budżetu państwa –	Іменникова метафора	Ім (Н.в.) + Ім (Р.в.) + Ім (Р.в.), с.р. +	Ім (Н.в.) + Пр (Р.в.) + Ім (Р.в.), ж.р. +	Закінчення. Закінчення -u у слові budżetu вказує на ч.р. одн., Р.в.;	

підтримка державного бюджету		ч.р. + с.р., одн., 2 відм. + 1 відм. + 2 відм.	ч.р. + ч.р., 1 відм. + прикм + 2 відм., відносний прикметник.	закінчення -а у слові państwa вказує на с.р., одн., Р.в. Закінчення -ого прикметника державного вказує на Р.в., одн., ч.р.; закінчення -у у слові бюджету вказує на ч.р., одн., Р.в.
instrumenty wsparcia – інструменти підтримки	Іменникова метафора	Ім (Н.в.) + Ім (Р.в.), множ. + с.р., 2 відм.	Ім (Н.в.) + Ім (Р.в.), множ. + ж.р., 1 відм.	Закінчення. Закінчення -у (укр. -и) вказує на множину Н.в.; закінчення -а (укр. -и) вказує на Р.в. іменника.
instrumenty finansowe – фінансові інструменти	Прикметникова метафора	Ім (Н.в.) + Пр (Н.в.), множ.	Пр (Н.в.) + Ім (Н.в.), множ.	Закінчення, афікс. Закінчення -у (укр. -і) у слові інструменти вказує на множину Н.в.; афікс -ow (-ов) у слові finansowe (фінансові) вказує на приналежність слова до прикметника, закінчення -е (-і) вказує на множину (чоловічий неособовий рід) Н.в.
budżet programu przewiduje – бюджет програми передбачає	Дієслівна метафора	Ім (Н.в.) + Ім (Р.в.) + Д, ч.р. + ч.р. + дієсл., одн., 1 відм. + 1 відм. + 1 дієвідм., недоконаний вид дієсл., теперішній час.	Ім (Н.в.) + Ім (Р.в.) + Д, ч.р. + ж.р. + дієсл., одн., 2 відм. + 1 відм. + 1 дієвідм., недоконаний вид дієсл., теперішній час.	Закінчення. Нульове закінчення іменника бюджет вказує на ч.р. Н.в., одн.; Закінчення -u у слові programu вказує на Р.в., ч.р. одн.; закінчення -и у слові програми вказує на Р.в., ж.р., одн.

ВИСНОВКИ

Дослідивши особливості морфологічної репрезентації метафори у польськомовних перекладах текстів економічної публіцистики отримали такі результати

В даній роботі були проаналізовані поняття «текст,» «дискурс», «текст економічної тематики», «економічний дискурс», «метафора».

Текст є складним для вивчення феноменом, оскільки стосується соціального, лінгвістичного і психологічного аспектів. Функціонування. Дискурс − це «одночасно й процес, і результат у вигляді певних засобів, правил і логіки обговорення будь-якого феномену». Було встановлено причинно-наслідковий зв'язок між поняттями «текст» і «дискурс» текст виникає по ходу здійснення мовного процесу і є результатом цього процесу − дискурсу.

Серед основних типів інституціонального дискурсу, тобто , діяльності в рамках соціальних інститутів, виділяють політичний та економічний дискурс. Їх головними особливостями є це наявність аудиторії як адресанта, певна ідеологічна спрямованість і широке використання засобів масової інформації й різноманітних інструментів переконання й психологічного впливу на реципієнта для досягнення відповідних цілей. Одним з таких інструментів впливу засобів масової інформації є текст економічної тематики

В суспільно-політичних текстах дуже поширена політична метафора − це "ціла система "дзеркал", у якому, по-перше, відбивається ментальний світ людини й суспільства в цілому, по-друге, у цьому дзеркалі ми бачимо відображення повсякденних уявлень людей про різноманітні суспільно-економічні сфери. Найчастіше в них представлені метафори таких типів, які класифіковано за семантичними ознаками:

- антропоморфна метафора (людськими якостями наділяються предмети неживої природи);

- природоморфна метафора (предмети і явища живої природи порівнюються із предметами і явищами з життя людей);
- соціоморфна метафора (предмети і явища порівнюються з поняттями соціальної сфери суспільства);
- артефактна метафора будується основі порівняння із предметами-артефактами)

У другому розділові роботи було встановлено, що в матеріалах дослідження (362 приклади із перекладів текстів економічної публіцистики) антропоморфна метафора використовувалася 32 % випадків, використання природоморфної метафори становило 34%, соціоморфна − 29% і артефактна – 14 %. При цьому тип метафори в оригінальному тексті українською мовою й при перекладі польською збігався у майже 67 % відсотках проаналізованих прикладів вживання. У деяких прикладах була використано прийом експлікації, тобто опущення метафори.

Серед зафіксованих перекладацьких трансформацій найбільше релевантими виявилися:

- модуляція,
- еквівалентний переклад
- граматичні заміни

Це свідчить про те, що при передачі метафоричного значення виникає прагнення випливати на стратегії доместикації, тобто адаптацію інформації для іншомовної аудиторії, використовуючи для цього логічні заміни, пошук еквівалентів і граматичні трансформації. Цілком еквівалентний переклад зі збереженням способу не завжди можливий, однак у більшості випадків вдається виконати необхідне комунікативне завдання.

Подальші перспективи дослідження можуть передбачати розширення вибірки матеріалу, розгляд додаткових типів дискурсу й дослідження інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонівська М. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу. *Молодий вчений.* 2016. №4.1. С. 19–23.
2. Антонюк М.О. Метафора та її роль у мовній картині світу. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2012 . № 7. С.15-19.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2014. 344 с.
4. Безугла Л. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. 345 с.
5. Бородуліна Н.Ю. Метафора як засіб побудови смислу в економічному тексті. *Вісник науки. Серія : Філологія*. 2021. № 3. С. 25-37.
6. Вовк В.Н. Мовна метафора у художньому мо.вленні. Природа вторинної номінації. Київ : Наукова думка, 1988. 312 с.
7. Гаврилюк А. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. *Вісник Київського політехнічного інституту Сер. Філологія*. 2013. Вип. 3. С. 29-33.
8. Грабовська З. П. Багатогранність мовної метафори: навчальний посібник. Київ : Вища школа. 1997. 178 с.
9. Гуцуляк Т. Є. Художня метафора як джерело формування синонімічних засобів української мови. *Наукові записки Ніжинського національного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2013. Кн. 1.С. 45-50.
10. Деркач-Степанова Т. В. Питання метафори у сучасній українській літературній критиці: навчальний посібник. Рівне : Ранок, 2008. 215 с.
11. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 210 с.
12. Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафори в публіцистиці на матеріалі англійської та української мов. *Науковий вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер. «Філологія».* 2014. № 10. т. 2. С. 92–94.
13. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову.

Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 375 с.

13. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 276 с.
14. Карпова Н. С. Роль метафори в розвитку лексико-семантичної системи мови та мовної картини світу (на матеріалі англійських і українських неологізмів). Чернівці : Видавництво ЧНУ, 2007. 248 с.
15. Кіс Т. Є. Формування метафоричної парадигми у процесі еволюції базової метафори. Мовознавство. 2018. № 4. С. 52–65.
16. Колесникова Л. Теоретичні аспекти дослідження метафори. Лінгвістика. 2019. № 2 (41). С.14-18.
17. Кіндратієва О. В. Відтворення метафорики романів Д. Брауна в українських перекладах. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2017. Вип. 22. С. 92–99.
18. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Новак нига, 2017. 448 с.
19. Кравець Л. Ю. Метафора як лінгвоментальний феномен: навчальний посібник. Київ : Мистецтво, 2014. 247 с.
20. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: навчальний посібник. Одеса : Латстар, 2012. 292 с.
21. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, якими ми живемо. Київ : Едиоріал, 2004. 256 с.
22. Ляшкова І. І. Метафора як засіб втілення наукового знання в англійській мові та проблема еквівалентності перекладу на українську. Вісник НТУ «ХПІ». 2015. № 13. С.67-72
23. Максімов С. Практичний курс перекладу, Київ: КНЛУ, 2016. 286 с.
24. Науменко Л.П. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

25.Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2018. Вип. 32(3). С. 105-110.

26.Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

27.Селіванова О.О. Метафоричні трансформації в перекладі. Записки з романо-германської філології. Вип. 1 (34) 2015 С. 158-166.

28.Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2012. 711 с.

29.Селіванова О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. 2012. № 50. С. 201 -208.

30..Скрябіна В. Аксіологічний аспект персуазивності любовного дискурсу. Актуальні питання гуманітарних наук. 2018. Вип 21. Т. 2. С. 72-81.

31.Хорошун О.О. Концептуальна метафора : актуальні засади дослідження. Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. 2010. № 9. С. 222-228.

32.Чумакова Н. Особливості перекладу метафори та метафоричних виразів в англійській та українській мовах (на матеріалі науково-технічних текстів).URL:http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/21/21-/chumakova.pdf (дата звернення: 22.06.2024)

33.Шурма С. Г. Адекватний переклад метафор українською мовою (на матеріалі оповідань Е. По). Вісник Луганського національного університету. Серія .«Філологічні науки». 2011. № 9 (220). С. 185–192.

34.Ясинецька О. А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. Філологічні трактати. 2010. № 1. С. 96–100.

35.Ясинецька О. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. *Філологічні трактати*. 2015. № 1. С.70-83..

36.Axelrod M., Scheibman J. Contemporary English. International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication. 2012. Vol. 1. P.35-42

37.Bamberg M. Language, concepts and emotions: The role of language in the construction of emotions. Language Sciences. 2007. Vol. 37 P. 309-340.

38. Black E. Metaphor, simile and cognition. Cambridge : Blackwell Publishing, 1998. 154 p.
39. Crisp P. Imagism's metaphors. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 204 p.
40. Even-Zohar I. The Position of the Translated Literature Within the Literary Polysystem. Literature and Translation. Leoven : ACCO, 1996. P. 117–127.
41. Faber B. Color Psychology and Color Therapy: A Factual Study of the Influence of Color on Human Life. Lightning Source Incorporated, 2006. 348p.
42. Fludernik M. The Fictions of Language and the Languages of Fiction: TheLinguistic Representation of Speech and Consciousness. Lnd.: Routledge,1993. 458 p.
43. Freeman H. Metaphor making meaning. Journal of Pragmatics, 1995, vol 24, P. 643-665.
44. Goatly A. The language of metaphors. London: Routledge, 1997. 125 p.
45. Herrmann, J. B. Metaphor in specialist discourse. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing Company,2015. 185 p.
46. Köveces Z. Metaphor: A Practical Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2013. 412 p.
47. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. Metaphor and Thought. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. P. 202–252.
48. Nagorko A. Zarys gramatyki polskiej. Warszawa: PWN, 1998. 331 s.
49. Rutkowski M. Nazwy własne w strukturze metafory i metonimii. Proces deonimizacji. Olshtyn, 2007. 200 s.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, *Попов Максим Валерійович*, студент магістратури, форми навчання *денної*, факультету *філологічного* спеціальності 035 «*Філологія*» спеціалізації *035.033* «*Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська*» освітньої програми «*Переклад та міжкультурні комунікації*», адреса електронної пошти maxympopov74@gmail.com підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «*Морфологічна репрезентація метафори у польськомовних перекладах економічної публіцистики*»

- відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ Попов М.В.

Дата_____ Підпис_____ Мацегора І.Л.